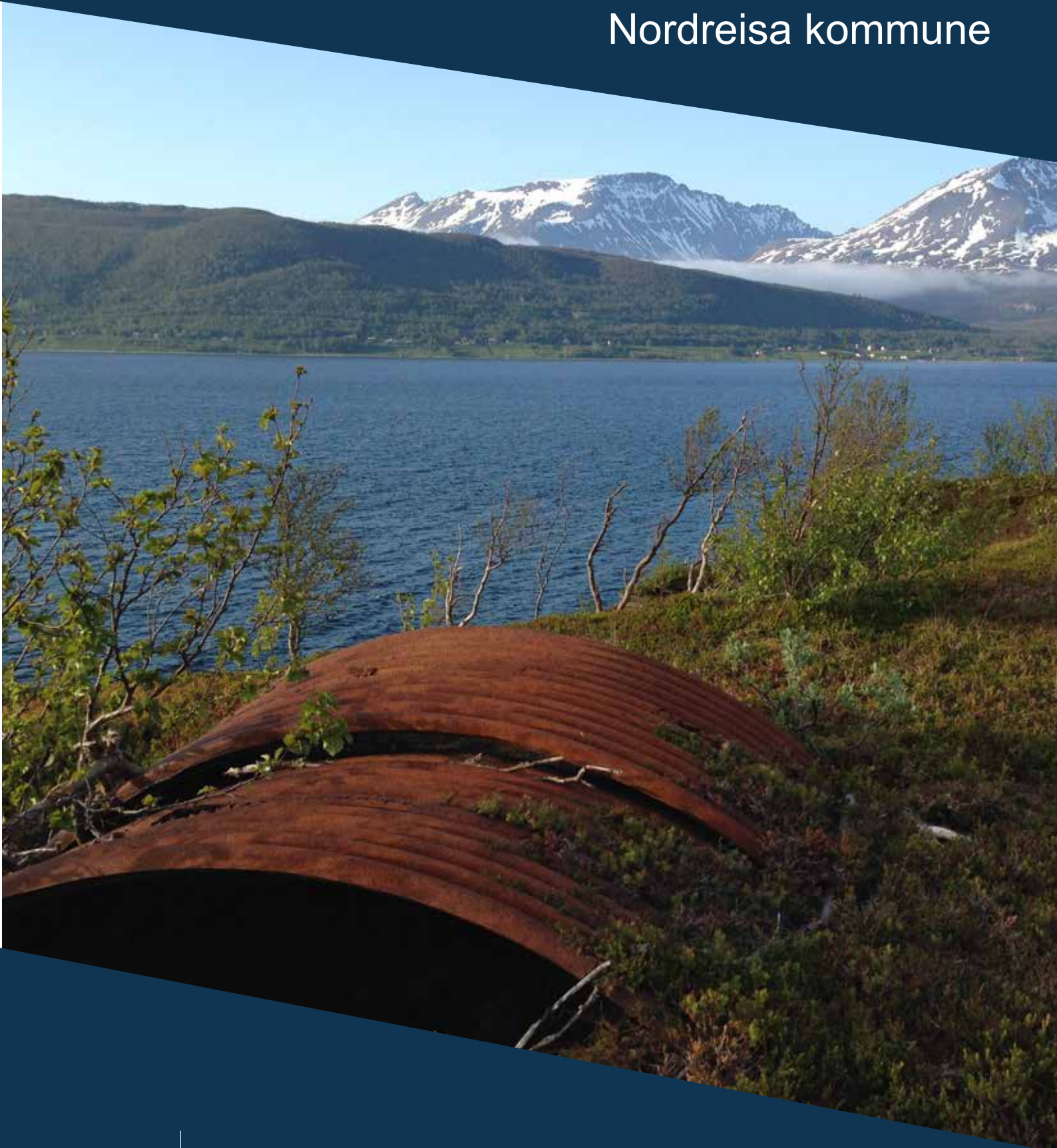

SLUTTRAPPORT

KiK
Nordreisa kommune

NØRDTROMS
MUSEUM

JANUAR 2017

Bakgrunn

I 2014 vedtok Nordreisa kommune deltakelse i prosjektet «Kunnskapsløft i Kulturminnevernet (KiK) med formål å utvikle et temakart over krigsminner i kommunen.

Prosjektet har vært gjennomført i samarbeid med Nord-Troms museum som har hatt det faglige ansvaret for gjennomføringen, mens Nordreisa kommune har bistått administrativt. 2. verdenskrig og de fysiske sporene etter krigen har vært et viktig tema for lokalbefolkningen, samtidig har man i liten grad hatt kunnskap om beliggenheten og tilstanden til disse krigsminnene samlet. På bakgrunn av disse erkjennelsene ble det bestemt at et temakart som inneholdt opplysninger om disse skulle prioriteres i prosjektet.

Metode

Totalt ble det registrert 169 krigsminner i prosjektet, og følgende arkiv ble konsultert; Bundesarkivet, Nord-Troms museums kulturhistoriske arkiv, Nord-Troms museums fotoarkiv, Anders Ole Hauglids privatarkiv, for øyeblikket oppbevart ved Nord-Troms museum. I tillegg sendte Michael Stokke ved Narvik krigsmuseum over viktig informasjon omkring krigsfangene i Nordreisa. I tillegg skal publikum ha en særskilt takk for informasjonen de har bidratt med inn i prosjektet, både i forbindelse med foredrag og vandreturer. En særskilt takk rettes til Alf Braastad, Bjarne Henriksen, Oddmund Henriksen, Kari Digre, Ragnar Johnsen, Mattis Nyheim, Arne Lund og Margit Hansen-Krone. Lokalhistorisk litteratur har også blitt konsultert for informasjon om krigshistorien på Nordreisa.

Feltarbeidet ble gjennomført barmarkssesongen 2014 og 2015, med noen begrensede feltturer i 2016. Feltarbeidet ble gjennomført av ansatte ved Nord-Troms museum sammen med ulike informanter og ansatte ved Nordreisa kommune. Det ble benyttet GPS for innmålinger av krigsminnene og alle krigsminnene ble fotografert.

Resultat

Kommunens planlegger har også fått tilsendt shapefiler som skal overføres kommunens kartsystem for opprettelse av et temakart over registrerte krigsminner. Alle registrerte krigsminner legges inn i www.kulturminnesok.no. Prioriterte kulturminner legges inn i kulturminnedatabasen Askeladden av ansatte ved Nord-Troms museum. Et arkiv bestående av digitale fotografier, rapporter og digitale kart vil oppbevares både ved Nordreisa kommune og ved NTRM.

Formidling av prosjektet

Prosjektet ble formidlet gjennom faste innslag i regionalavisa Framtid i Nord i tidsrommet juni - oktober 2014, hvor leserne fikk presentert et krigsminne, et arkivstykke og et historisk fotografi fra krigen hver lørdag. Innslaget ble svært godt mottatt og førte til mange innspill både med hensyn til krigsminnenes betydning for lokalhistorien generelt, og informasjon om lokaliteter og enkelte krigsminners historie konkret. Det ble avholdt en vandretur til Fallvika kystfort med lokalbefolkningen for å formidle krigsminnene samt åpne opp for en dialog omkring krigsminnenes betydning. Turen hadde rundt 20 deltakere. Det ble også holdt foredrag om krigsminnene ved Nord-Troms museums hovedlokaler i Nordreisa kommune og på formiddagskafé hos Røde Kors.

Sluttrapport

Denne rapporten har som formål å gi en oversikt over registrerte krigsminnelokaliteter og deres betydning i en lokal, regional og internasjonal kontekst. Det har blitt vektlagt at rapporten gir en god bakgrunnsforståelse for krigsminnets funksjon og historie og at rapporten skal være tilgjengelig for alle for fremtidig bruk i blant annet skoleverket og reiselivet, i tillegg til å være et viktig verktøy for kommunens arealplanleggere.

I Appendiks 1 foreligger en helhetlig oversikt over alle krigsminner som er registrert i forbindelse med prosjektet. Krigsminnenes identitetsnummer (KOM1942/lokalitetsnummer/enkeltminnenummer) hører sammen med tilsvarende identitetsnummer i prosjektets fotoarkiv og digitale kart. Kart over lokalitetene foreligger også i Appendiks 1. I rapportens hoveddel beskrives kun et utvalg av krigsminnene i detalj. Krigsminnene er delt inn i følgende kategorier: Kystforsvar, fangeleire, Innlandsforsvar og brakkeleire.

Avvik

Opprinnelig skulle prosjektet gjennomføres i samarbeid med Nord-Troms plankontor, et regionalt felles plankontor. Plankontoret ble vedtatt nedlagt i prosjektperioden og ansvaret for temakart er nå overført kommunal arealplanlegger.

Planen var å totalregistrere krigsminner i kommunen, men dette viste seg snart å være en umulig oppgave innenfor prosjektets økonomiske rammer grunnet mengden krigsminner i kommunen. Det ble i stedet prioritert at krigsminner som var representative for mangfoldet av krigsminner ble prioritert, og en balanse mellom godt bevarte områder og sentrale områder med hensyn til formidlingsverdi. Det kan ikke utelukkes at det finnes mange krigsminnemiljøer som ikke er registrert – enkelte av krigsminnene ble kun gjenfunnet på bakgrunn av informantopplysninger, mens andre krigsminner lot seg ikke gjenfinne, til tross for informantopplysninger.

Mange opprinnelig store krigsminnemiljøer, som ved Blomstereng og generelt strekningen Storslett - Sørkjosen er ikke inkludert. Årsaken til dette er at det eksisterer få bevarte spor etter disse idag. Grunnet prosjektets omfang, ble det nødvendig å prioritere bort enkelte lokaliteter i denne sammenhengen.

Materialet som er samlet inn kan selvfølgelig bygges på i fremtiden, men Nord-Troms museum mener denne rapporten gir et godt grunnlag for en god forvaltning av krigens kulturminner i Nordreisa kommune. Områder som ikke er befart, men hvor det eksisterer et stort potensiale for krigsminner er Oksfjord, Uløya, Bakkeby og Rotsund.

Formidling av krigsminner på kystfortet i Fallvika. Turer i terrenget er en flott måte å formidle historien på, og bidrar til økt kunnskap om det aktuelle kulturmiljøet og kunnskap om typer kulturminner generelt. Her inspiseres et dekningsrom og løpeganger ved Fallvika kystfort.

Krigen i Nordreisa

Det er skrevet mye om krigen i Nordreisa, blant annet i årboka for Nord-Troms Historielag «Menneske og Miljø i Nord-Troms» og i Nord-Troms museums «De brente våre hjem». Mye av fokuset har vært på evakueringen og nedbrenningen, og personlige erindringer omkring dette. De sovjetiske krigsfangene har også blitt viet mye oppmerksomhet, en kunnskap som har blitt utvidet og forbedret betraktelig gjennom arkivsøk og Michael Stokkes assistanse. De fysiske sporene etter krigen har imidlertid i mindre grad fått oppmerksomhet, og en viktig del av arbeidet med KiK har derfor vært å beskrive krigsminnene og knytte disse opp mot de mange narrative som finnes. Store deler av Bundesarkivet som er knyttet til okkupasjonsmaktens virksomhet og aktivitet i kommunen gikk tapt under bombing av sentrale arkiv i Tyskland, i tillegg ble trolig lokale arkiv destruert i forbindelse med tilbaketrekkingen i 1944/45.

Mange av de fysiske sporene etter krigen er bevisst destruert – enten av okkupasjonsmakten selv i forbindelse med tilbaketrekkingen, eller også av lokalbefolkningen etter hjemkomsten. For mange har trolig utslettingen av spor etter okkupasjonsmaktens tilstedeværelse vært en viktig del av prosessen med å komme videre. Nordreisa kommune ble hardt rammet av nedbrenninga og den brente jords taktikk, hvor mange bygninger gikk tapt.

Bygninger som ikke ble offer for nedbrenningen inngår i dag i Sefrak-registeret og er under kommunens forvaltningsansvar. Stående bygninger har ikke vært en del av undersøkelsene i prosjektet.

Ødeleggelsene etter krigen var store i enkelte områder i Nordreisa. I Snemyr i Reisadalen, var det kun enkelte bygninger som stod da befolkningen vendte tilbake etter krigen. Foto: Alf Braastad.

Okkupasjon

De første troppene som ankom Nordreisa tilhørte et hestekompani som ankom i begynnelsen av september 1940. Deretter fulgte soldater fra Infanterie Regiment 357 som var underlagt den 199. Infanterie Division. Private hus og offentlige bygninger ble i første omgang rekvirert til innkvartering, og etter hvert ble det bygget brakker og brakkeleirer, de største er beskrevet senere i rapporten.

Det eksisterer ikke en fullstendig oversikt over det totale antall soldater i kommunen, og det er trolig at antallet varierte en del. Ytterligere forvirring omkring antallet er forårsaket av intern organisering og omstruktureringer hos okkupasjonsmakten, separasjon av Organisation Todt, Wehrmacht og marinen, samt utskiftninger av hele infanteridivisjoner og tropper i løpet av de fem årene okkupasjonen varte. Ifølge Kari Digre (2000) lå antallet soldater i Nordreisa kommune på vel 4100 soldater mot en lokalbefolkning på 2200, men dette tallet kan ha vært høyere. 199. Infanterie Division og Infanterie Regiment 357 ble erstattet av Infanterie Division 270 og Fest. Batl. 643 vinteren og våren 1942/1943.

Okkupasjonsmaktens mål med aktiviteter og byggevirksomhet i Nordreisa kommune var dels forsvar av kyststripen gjennom kystfort i Fallvik med tilknyttede støttepunkt. I tillegg var kaia i Sørkjosen viktig for transport av krigsmateriell og tropper. Riksveg 50, en annen viktig ferdselsåre, gikk gjennom kommunen, og det ble lagt en del administrative funksjoner til Storslett/Sørkjosen.

Reisadalen var viktig dels grunnet den geografiske nærheten til fienden i øst, og dels fordi tyskerne planla å utvide jernbanen med en trasé som skulle gå gjennom Reisadalen til Kautokeino. I tillegg var furuskogen i Reisadalen en viktig kilde til materiale for den utstrakte byggevirksomheten som fant sted i tidsrommet 1940-1945. Totalt sett må okkupasjonsmaktens tilstedeværelse og virksomhet i kommunen anses som utbredt og variert, noe som kommer til syne gjennom krigsminnene.

En hest føres på land ved kaia i Sørkjosen. Huset i bakgrunnen ble bygd i 1937 som fløtemeieri, men ble rekvirert som bolig for tyske offiserer under krigen. Huset overlevde krigen, men ble ødelagt i brann i 2014. I dag står kun grunnmuren igjen. Foto: NTRM.

Kystforsvar

Et viktig formål med den militære aktiviteten i Nord-Troms var utbyggingen av et militært forsvar langs kysten. Allerede fra invasjonen av Norge den 09. april 1940 ble en befestning av kystområdene og utbygning av kystartilleriet i Norge prioritert. I 1941 beordret Adolf Hitler bygging av Atlanterhavsvollen, et 2685km langt forsvarsverk som strakk seg fra Frankrike via Belgia, Nederland og Danmark, videre nordover langs kysten gjennom Norge. Forsvarslinja besto av flere hundre kystbatteri (kystfort) som skulle stoppe en eventuell alliert invasjon, og et viktig ledd i denne linja var "Festung Norwegen". På det meste fantes det over 300 kystbatterier i Norge.

Fallvika Kystfort (KOM1942-015)

I Nordreisa kommune ble det anlagt et kystfort i Fallvik mellom Vika og Steinsvik. Dette kystbatteriet var ett av totalt fire kystbatteri som tilhørte Artilleriegruppe Nordreisa, HKAA 1/972. Gruppen ble opprettet som HKAA 481 i Frankfurt/Oder i mars 1941, og kom til Norge i april samme år. HKB (Heeres-Küsten Batterie) 3/972 Falvik (886) var erklært kampdyktig i juni 1941 med fire 15,5cm K 418 kanoner av fransk opprinnelse. Kanonene hadde en rekkevidde på 19000m. Totalt ville det vært beregnet et mannskap på 235 mann for et batteri av Fallvikas størrelse, men det var store problemer med å skaffe nok personell til batteriene, så trolig har det vært færre enn dette stasjonert her. Fortet ble i hovedsak bygget ved hjelp av tvangsutskrevne nordmenn og tyske tropper. Det er ikke registrert bruk av krigsfanger i utbyggingen av kystfortet.

Kystfortet ble nedlagt den 01. mai 1945, og alt av kanoner og skyts fjernet. Kanonstillingene ble sprengt, og lite er bevart av disse i dag. Disse var plassert på nordsiden av Storvikveien langs stranda, hvor det også ligger en rekke løpegraver og dekningsrom. På sørsiden av veien ligger en rekke nærforsvarsstillinger, kommandobunker og forlegningen. Totalt ble det registrert 32 individuelle krigsminner på lokaliteten. For en gjennomgang av alle krigsminner vises det til appendiks 1 og kart. Her beskrives kun et utvalg av krigsminnene i detalj.

Flyfoto fra Widerøe fra 60-tallet viser tydelige løpegraver på nordsiden av Storvikveien. Foto: www.nb.no

Kommandobunker

Ved kystbatteriene ble det anlagt én kommandobunker/ildledningsbunker, på tysk ofte omtalt som Leitstände. Disse fungerte som kystbatteriets hovedkommando og hadde telegrafisk forbindelse både med kommandosentraler og med de ulike kanonstillingene. Her ble også viktig data som vindstyrke og overvåkingsinformasjon samlet inn, slik at man kan stille inn kanonene for maksimal treffsikkerhet. Kommandobunkeren i Fallvika ble sprengt da tyskerne trakk seg tilbake fra området og betongblokker ble spredt over et stort område. Det er i dag ikke mulig å definere opprinnelig form på kommandobunkeren.

Lite er bevart av kommandobunkeren som ble sprengt under tilbaketrekningen fra Fallvika i mai 1945. På den ene betongblokken sees imidlertid fremdeles restene etter et påmalt jernkors.

Kommandobunkeren ble plassert slik at den hadde fritt utsyn. I Fallvika lå kommandobunkeren på en høyde over selve kystfortet. Bunkeren har vært nedgravd, slik at kun en liten del ville vært synlig over bakken. Kamouflasje i form av vegetasjon og torv var vanlig. Veggene har vært mellom 1m og 2m tykke av armert betong, og har trolig vært kledd med trevirke innvendig for å forhindre at betongdeler løsnet og forårsaket skade ved eventuelle angrep. Kommandobunkeren er registrert som kulturminne nummer KOM1942-015-023

Fjellanlegg

Huler og fjellanlegg var en tilpasning av kystbatteriene etter norske forhold og terreng. Kystbatteriene hadde behov for dekningsrom for troppene og lagerplass for ammunisjon ved eventuelle angrep. Hvor terrenget tillot dette, ble det sprengt huler i fjellet. På denne måten kunne man oppbevare nødvendig ammunisjon nær kanonstillingene.

Ved kystfortet i Fallvik finnes det to fjellanlegg. Den ene har, i tillegg til oppbevaring av ammunisjon og beskyttelse av tropper, fungert som inngang til kommandobunkeren som ligger over fjellanlegget (KOM1942-015-014). Da tyskerne sprengte kommandobunkeren under tilbaketrekkingen ble det ikke lenger mulig å ta seg inn i denne fra fjellanlegget. Trappeoppgangen i fjellet er imidlertid bevart.

Inngangen til det ene av to fjellanlegg i Fallvika. I forgrunnen til venstre skimtes deler av en stor betongblokk som har falt ned her da kommandobunkeren som ligger på oversiden av fjellanlegget ble sprengt.

Det andre fjellanlegget på lokaliteten ligger i nær tilknytning til den ene 100-mannsbrakken i Fallvika, og har, i tillegg til lagring av ammunisjon, trolig vært tiltenkt en funksjon som dekningsrom for tropper ved eventuelle angrep (KOM1942-015-013).

Av de to fjellanleggene, er det østligste fjellanlegget tørt og fremstår som svært godt bevart. Det vestlige, nær brakken, er fylt med vann som har trengt inn i hula og ble derfor ikke befart innvendig. Det østlige fjellanlegget har høy formidlingsverdi, men det har imidlertid ikke blitt gjennomført sikringsvurderinger av kvalifiserte personer. Potensielle sikringstiltak inkluderer fjerning av eventuelle løse stein fra tak, samt rydde gangene for allerede nedfalte steiner og en generell vurdering av ferdsel gjennom fjellanleggene. Det kan derfor ikke anbefales å benytte fjellanleggene i en formidlingssammenheng på nåværende tidspunkt, men fjellanleggene har et stort potensiale i en slik sammenheng. Dette kan vurderes som et separat prosjekt og eventuelt samarbeidsprosjekt med museum eller andre grupper lokalt. Tilskudd til tiltak som dette vil være mulig gjennom for eksempel Stiftelsen Uni eller kulturminnefondet.

Bygninger

På sletta nedenfor kommandobunkeren ble det registrert flere bygninger tilknyttet forlegningen. Disse ble destruert under tilbaketrekningen i 1945, og er i dag synlige som grunnmurer. Gjennom informantopplysninger er det mulig å identifisere funksjonen til de fleste bygningene. Gjengroing er et stort problem i Fallvika, og kan ha medført at ikke alle tufter har blitt gjenfunnet.

Ved det østlige fjellanlegget ble det registrert tuftene etter en brakke beregnet på 100 menn (KOM1942-015-012). Trolig har dette vært en brakke bygget av ferdigproduserte brakkeflak. I dag er kun grunnmuren i betong, samt trappeinngangen i vest synlig. Tufta er svært gjengrodd av bjørkekratt, som gjør det relativt vanskelig å se tufta sommerstid.

Omlag 75m nord for brakkebygningen ligger en samling tufter som kan identifiseres som messebygning, lagerbygninger og kontorer.

Kom1942-015-001 (til høyre) stod opprinnelig på Buktevoll i Storvik som et midtgangshus med kjøkken i midten, stue i den ene enden og kammer i den andre enden. Huset hadde også loft. I 1942/43 ble huset rekvirert av tyskerne, som delte huset i to og tok med seg 2/3 deler til Fallvika. Etter krigen stod denne bygningen og ble flyttet tilbake til Buktevoll og ble brukt som husvære. I Fallvika har trolig huset vært brukt som kontorer, eventuelt offisersbolig. Grunnmuren etter huset står fremdeles igjen i Fallvika.

KOM1942-015-002 til høyre og KOM1942-015-003 er to parallelle tufter 20m nord for tuft 001 på lokaliteten. Begge disse har trolig vært lagerbygninger for oppbevaring av mat. Tuftene er lange og smale, og gravd ned i bakken med jordvoller kastet opp langs betongvegger. Disse ligger 20m øst for messebygningen og kjøkkenet (KOM1942-014-004) som beskrives under.

Messebygningen er i ferd med å gro igjen, men fremdeles er grunnmurene i betong synlig, og tuftas form kan også sees gjennom vegetasjonsendring som illustrert på bildet over til høyre. Den nordlige delen har trolig fungert som spisesal, mens den sørlige delen bærer preg av å ha vært et kjøkken med betongguly, drenering og avløp i gulvet som vist på bildet til høyre. Tufta er av samme størrelse som sanitetsbygget og 100-mannsbrakken.

På andre siden av Gardakkoelva, ligger tuftene etter et sanitetsbygg (KOM1942-015-011). Det store antallet personer forlagt i leire og garnisoner forutsatte gode hygieniske forhold, og det var derfor lagt til rette for ba-
debygninger og badstuer. Sanitetsbygget har samme mål og oppbygging som 100-mannsbrakken, og man kan fremdeles se spor etter avløp og drenering i tufta, hvor det opprinnelige gulvet nå er fjernet. I det nordvestlige hjørnet er imidlertid fremdeles varmtvannstank og vasker av betong bevart. Her skal også ha vært installert badstu, noe som var relativt vanlig på tyske forlegninger.

Restene av vask og varmtvannstank med vedfyring. Rørene er fremdeles festet til vaskeservantene som er av betong.

40m nord for sanitetsbygget ligger tuftene etter stallen (KOM1942-015-006), i tillegg til en mindre tuft av ukjent funksjon (KOM1942-015-007) og et drivstofflager (KOM1942-015-008).

Stallen (over) er tydelig markert med inngang midt på langveggen mot nord. I drivstofflageret ligger det fremdeles bensinfat. I motsetning til de øvrige tuftene som har vært i trebygninger med grunnmurer i betong, er drivstofflageret av murte steinvegger.

Forsvarsposisjoner

Kystfortet i Fallvika har vært flankert av ulike skyts for nærforvar. Ifølge informantopplysninger, skal det være flere skyttergraver og stillinger i området, men disse ble ikke gjenfunnet under registreringene som fokuserte på kjerneområdet i kystfortet.

150m vest for forlegningen langs gangveien som har vært en vanlig ferdselsåre mellom Vika og Storvik ble det registrert en ringstående av typen Rs58. Denne var tilpasset 5cm KwK (opprinnelig beregnet for kampvognkanon). Kanonene hadde vist seg å være uegnet for kamper ved fronten, og de ble derfor sendt tilbake til Tyskland hvor de ble modifisert til bruk i statiske anlegg langs Atlanterhavsvollen. Ved kystbatteriene ble kanonene plassert i bunkere, kjent som "ringstående" eller "tobruk".

Opprinnelig ville denne ha bestått av to rom - et skytterrom og et oppholdsrom for to menn. Stillingen er registrert som KOM1942-015-027).

40 meter vest for 015-027, ble det registrert en stilling for maskingevær (KOM1942-015-029). Denne er gravd ned i bakken og er så gjengrodd at det er vanskelig å komme til stillingen.

Både Ringstående og maskingeværstillingen ligger langs samme bakkedopp med utsikt over fjorden og har bevart nisjene for telegrafkommunikasjon med kommandobunkeren.

Verdivurdering, Fallvika Kystfort

Selv om kystfortet har blitt sterkt ødelagt under tyskernes tilbaketrekninger i mai 1945, har området svært høy formidlingsverdi. Dette gjelder forlegningen, kommandobunkeren og fjellanleggene, i tillegg til de mange posisjonene og løpegravene rundt kystfortet. Krigsminnene vitner om hverdagslivet til soldatene, militær strategitenkning både med hensyn til lokal organisering, men også i forhold til den internasjonale Atlanterhavsvollen. Den største trusselen for bevaring av kystfortet er gjengroing, noe som gjennom dugnad, tilskudd og fokuserte tilskudd kan endres på. Kystfortet er et av de viktigste krigsminnene i kommunen og bør formidles og bevares.

Øvrige kystforsvarsposisjoner

I tillegg til nærforsvarsposisjoner tilknyttet selve kystfortet, ble det også registrert en utkikkspost ved Harja i Vikabakken (KOM1942-017). Med utsyn over Reisa fjorden og leden til både Sørkjosen og Storvik, ville det ha vært mulig å holde kontroll over ferdsel til havs herfra. Stillingen er gravd ned i grunnen med steinvoller. Innsiden er svært gjengrodd og ikke tilgjengelig per dags dato.

Klubbenes

På Klubbenes på Straumfjordens nordside ble det anlagt et Widerstandsnest, som kan betegnes som et støttepunkt for kystfortet på Fallvika med en enkelt kanon. På halvøya ble det registrert en stor mengde dekningsrom, løpegraver og skytterstillinger for nærforvar, særlig i retning sør og fastlandssiden, hvor det var kaianlegg. På nordsiden, med fritt utsyn over Reisdafjorden og i retning HKB 3/972 Fallvika kystfort ble det registrert en kanonstilling og bunker, begge sprengt i etterkrigstid. De enkelte krigsminnene er beskrevet, avbildet og kartfestet i rapportens vedlegg 1 og 2.

Øverst: kanonstillingen på Klubbeneset. Over til venstre: ett av flere dekningsrom. Over til høyre: Bunkeren tilknyttet kanonstillingen har blitt sprengt og fylt igjen i etterkrigstid.

Sørkjosen (KOM1942-007 og 008)

Okkupasjonsmaktens hovedkvarter var lagt til Sørkjosen og i fjellsidene over Sørkjosen og langs fjæra ble det bygget flere stillinger og bunkere. Mange av krigsminnene er fjernet i moderne tid, men fremdeles står det rester etter to av disse bunkerne på Neset i Sørkjosen. Disse ble utført i armert betong med tak og vegger på 1m tykkelse. Dører og inventar var av tre som ble hentet fra Reisadalen, og i hver av disse skulle det være bo- og soveplass for seks menn.

En av bunkerene som stod plassert på Neset i Sørkjosen under 2. verdenskrig. Før krigen stod det hus, naust og sjøbuer i havna og langs neset. For å bygge bunkere og forsvarsposisjoner, ble husene langs neset rekvirert og revet av tyskerne i begynnelsen av krigen. I bakgrunnen skimtes Reisdafjor hotell slik det så ut da. De fleste av bunkerne har blitt fjernet i moderne tid. Under: KOM1942-007-002) er en tuft etter en bunker.

I tillegg til bunkere langs sjøkanten, ble det lagt stillinger og dekningsrom til fjellsidene. De fleste av disse ligger langs dagens lysløype, men er i en såpass dårlig forfatning at de har liten formidlingsverdi. I området ligger også Ringstående av typen Rs58 (Kom1942-008-001) som har blitt sprengt i etterkrigstid og er fylt med moderne skrot.

Stillingene og dekningsrommene i Sørkjosen er i relativt dårlig forfatning, som blant annet krigsminne KOM1942-008-003.

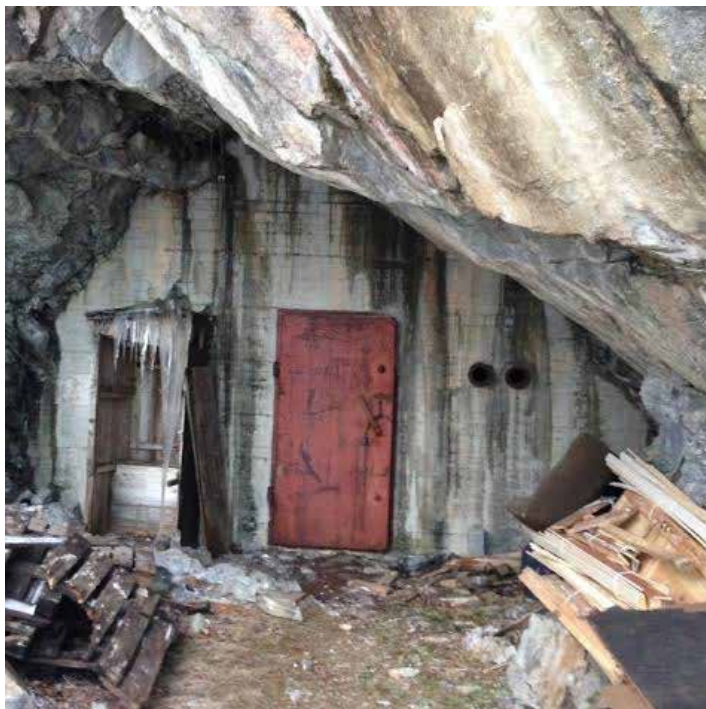
Leirbukthula (KOM1942-009)

I tilknytning til forsvaret av Sørkjosen og Reisa fjorden ble det anlagt to fjellanlegg i Sørkjosen. Den ene av disse, beliggende i fjellsiden over Ringveien, ble ikke befart i forbindelse med prosjektet. Det andre fjellanlegget er lokalt kjent som Leirbukthula og ble anlagt i tilknytning til kanonstilling i 1942 av norske baser i tvangsarbeid og russiske krigsfanger. Hula består av en større lagerhall, tiltenkt som lagringsplass for ammunisjon og beskyttelse for mannskap ved eventuelle angrep av de allierte. Fra hallen leder en trapp opp til skytterhallen og utkikkspost. Herfra ville man opprinnelig ha hatt tilgang via en trapp til en kanonstilling om lag 10 meter over bakkeplan. Denne ble sprengt av tyskerne under tilbaketrekkingen. Hula er særdeles godt bevart, mye grunnet Heimevernets bruk av hula i nyere tid.

Leirbukthula er gjenstand for et prosjekt av den lokale foreningen "Leirbukthulas venner" som har som mål å sikre fjellanlegget slik at det kan åpnes for publikum.

Hovedhallen i Leirbukthula og inngangspartiet med moderne modifiseringer gjennomført av Heimevernet.

Verdivurderinger av øvrige krigsminner tilknyttet kystforsvar

Til grunn for et krigsminnes verdi legges blant annet en vurdering av bevaring, formidlingsverdi og krigsminnets betydning i lokal, regional og nasjonal sammenheng. I forbindelse med krigsminnene i Sørkjosen (lokalitet 007 og 008) må verdien av disse anses som lav da store deler av installasjonene er fjernet og de som er igjen er i dårlig forfatning.

Klubbenes (lokalitet 018) er interessant fra et krigshistorisk perspektiv og har til dels svært godt bevarte dekningsrom og stillinger. Men i forhold til formidlingsverdi kan ikke Klubbenes bidra til ytterligere historier enn den som kan formidles gjennom Fallvika kystfort. Stillingen må derfor sies å ha en viss lokal verdi, men ikke en regional eller nasjonal verdi.

Leirbukthula er godt bevart og er for tiden under tilrettelegging i regi av vennegruppa Leirbukthulas Venner. Den er trolig det best bevarte fjellanlegget i regionen, selv om kanonstillingen er sprengt og fylt igjen. Formidlingsverdien anses som stor. Fjellanlegget har ikke en nasjonal betydning, men er viktig for den regionale formidlingen av krigshistorien.

Fangeleire

Høy utbyggingsaktivitet i tillegg til behov for utbedring av kommunikasjon og snørydding medførte at det ble opprettet flere fangeleire i Nordreisa for både sovjetiske og tyske krigsfanger. Et av de mørkeste, men også viktigste, kapitlene fra krigens historie omhandler krigsfangene og deres skjebne. "Russefanger" er et kjent begrep for mange, og viser til de sovjetiske krigsfangene som ble transportert til Norge, og særlig Nord-Norge. Fra 1941 til 1945 mistet omlag 13700 sovjetiske krigsfanger livet i Norge, de aller fleste i Nord-Norge. Krigsfangene var det største tapet av menneskeliv på norsk jord under krigen.

Det er usikkert hvor mange krigsfanger som kom til Norge i tidsrommet 1941-1945, men historikerne anslår et sted mellom 90 000 og 100 000. De aller fleste av disse var militære, tatt til fange under kampene på østfronten. Fangene ble ført til hovedfangeleire kalt "Stalag". For Nord-Troms lå hovedleiren i Alta, Stalag 330. Her ble de gitt fangenumre og informasjon om fangenes navn, alder, fødested og yrker ble registrert. Deretter ble fangene sendt videre til mindre leire, deriblant Gorosomoen på Storslett. Årsaken til at det ble sendt fanger til Nordreisa var i hovedsak veibygging og utbedring, snørydding og i arbeid i forbindelse med den planlagte jernbanen opp Reisadalen.

Fangeleiren på Gorosomoen

På det meste er det registrert over 300 fanger i leiren (januar 1943) som ble lagt til den rekvirerte seteren Gorosomoen. I løpet av 1943 går tallet ned, trolig fordi fanger omplasseres til andre leire som i Djupvik i Kåfjord kommune. I juni 1944 er det registrert 57 fanger i leiren og i 1944 6 fanger.

Fangene led under umenneskelige forhold i fangeleirene med dårlige klær, uisolerte brakker og svært små rasjoner. I et tysk skriv som gikk ut til alle avdelingene, blir det rettet kross kritikk fordi man på bakgrunn av misforståelser har fått inntrykk av at man "ser et menneske i de russiske krigsfangene" og at arbeidseffektiviteten har sunket på grunn av dette. Dette ansees som "uholdbart og må øyeblikkelig endres".

Es muss festgestellt werden, dass seit einiger Zeit diese klare Einstellung gegenüber den russ. Kgf. verwässert worden ist. Falsch verstandene Befehle und Urteile haben dazu geführt, in dem russ. Kgf. einen Menschen zu sehen, der Ansprüche stellen kann, vorsichtig und vornehm zu behandeln ist und dem niemand zu nahe treten darf. Hierdurch ist an manchen Stellen der Arbeitswille und die Arbeitsleistung der Kgf. gesunken; sie selbst sind teilweise dick, frech und faul geworden.

Diese Zustände sind unhaltbar und müssen sofort geändert werden.

I dag er området som ble benyttet som fangeleir dyrket mark, og de eneste fysiske sporene etter leiren er brakketufter og groper tilknyttet opphold for fangevoktere (KOM1942-005).

Dødsfall i fangeleiren i Nordreisa

Nesten alle fangene hadde gjennomgått en standardisert fangeresregistrering innen de kom til Norge. I denne prosessen ble fangene tildelt fangenummer og et fangekort som inneholdt personalopplysninger, fingeravtrykk og i enkelte tilfeller, bilde. Ved ankomst til hovedfangeleire, ble fangene tildelt ID-brikker med fangenummeret på. Dette måtte fangene ha på seg til enhver tid.

Ved dødsfall ble halve ID-brikken gravlagt med fangen, mens den andre halvdel ble sendt med fangekortet til Berlin. På fangekortene ble også dødstidspunkt og dødsårsak registrert.

Lenge trodde man at disse arkivene hadde gått tapt i flyangrep på Berlin mot slutten av krigen, men det viste seg at amerikanske soldater hadde funnet arkivet i Meinigen i 1945, hvor de hadde blitt flyttet av sikkerhetsårsaker så tidlig som i 1943. Arkivet hadde siden blitt overlatt den Røde Armé og i 2000 startet et enormt arbeide med å digitalisere fangekortene til alle de sovjetiske krigsfangene som døde i fangenskap under 2. verdenskrig. Arbeidet pågår fremdeles og en søkbar database er tilgjengelig på www.obd-memorial.ru.

Det er gjennom dette arkivet at vi får innblikk i offisielle dødsfall ved leiren, som er oppgitt til 48 personer. Tyskerne var svært nøye på føring av sine arkiver, og dette tallet bekrefte av norske rapporter umiddelbart etter krigen, men man kan selvfølgelig ikke utelukke mørketall omkring dødsfall blant fangene i Nordreisa.

De aller fleste dødsfall i leiren var et resultat av utmattelse og sykdom. Krigsfangene ble tatt til fange under kamper i Sovjetunionen, mange av disse i sørøst, og ble fraktet på særdeles inhumane måter til Nord-Norge. Sykdom var utbredt, i tillegg var mange av fangene hverken vant til, eller utstyrt for, det kalde klimaet i nord.

Bild		Nähere Personalbeschreibung	
	Größe	Haarfarbe	Besondere Kennzeichen:
	1.64.	h. Blond	
Fingerabdruck des rechten Zeigefingers		Name und Anschrift der zu benachrichtigenden Person in der Heimat des Kriegsgefangenen	
		Orlowsskaja obl.	
		Kramsskoj Rn	
		h. Nochowaja	
		Schnjagin Kusm.	
		Wen	
Am 12.8.42. an allgemeiner Körperschwäche und akuter Herztod.			
Am 13.8.42. in <u>Nordreisa</u> beerdigt.			
		Срочская об.	

Utdrag av fangekortet til Nikolaj Schnjakin som omkom av akutt hjertestans og utmattelse den 12. august 1942, 20 år gammel. Schnjakin ble tatt til fange den 01.07.1941. Han ankom fangeleiren i Nordreisa den 19. juni 1942 og døde to måneder senere.

Navngitte sovjetiske krigsfanger som døde i fangenskap i Nordreisa

Grifan Sulimanow	† 11. oktober 1941, 26 år
Wassilij Klimow	† 01. november 1941, 32 år
Anatolij Preobraschenskij	† 07. november 1941, 27 år
Konstantin Werin	† 08. november 1941
Nikolaj Kukuschkin	† 12. november 1941, 32 år
Fjodor Saikow	† 13. november 1941, 33 år
Chassan Saifullin	† 15. november 1941, 28 år
Fjodor Plotnikow	† 15. november 1941, 29 år
Tschepuschtanow, Semjon	† 17. november 1941, 27 år
Schakur Galijew	† 28. november 1941, 20 år
Iwan Menschikow	† 10. desember 1941, 28 år
Anatolij Smirnow	† 10. desember 1941, 27 år
Jaschak Sakirow	† 12. desember 1941, 19 år
Galimula Gaisin	† 12. desember 1941, 28 år
Wassilij Tjabin	† 13. desember 1941, 22 år
Sergej Masanow	† 17. desember 1941, 21 år
Jefim Nikitin	† 21. desember 1941, 27 år
Bidsina Kignawelidse	† 29. desember 1941, 28 år
Tichon Kuschumow	† 29. desember 1941, 20 år
Pjotr Reschetnikow	† 18. januar 1942, 26 år
Pjotr Teleschow	† 22. januar 1942, 27 år
Agdula Mingulin	† 23. januar 1942, 23 år
Fjodor Samochwalow	† 28. januar 1942, 29 år
Sadig Nagimow	† 09. februar 1942, 32 år
Iwan Platonow	† 11. februar 1942, 35 år
Iwan Kurakin	† 12. februar 1942, 29 år
Iljas Muchamedschin	† 17. februar 1942, 20 år
Alexandr Romaschow	† 03. mars 1942, 26 år
Sagid Chassanow	† 06. mars 1942, 27 år
Saribjam Sudanow	† 12. mars 1942, 20 år
Nikolaj Tralin	† 12. mars 1942, 20 år
Iwan Chatalow	† 14. mars 1941, 27 år
Iwan Mossijew	† 18. mars 1942, 22 år
Dimitrij Wiktorow	† 20. mars 1942, 27 år
Kaschaf Chusnadinow	† 22. mars 1942, 24 år
Andrej Sisow	† 23. mars 1942, 29 år
Safirschan Muchamedejew	† 06. juni 1942, 29 år
Andrej Choruszewski	† 08. juli 1942, 27 år
Jakow Tschernucha	† 11. juli 1942, 37 år
Alexandr Schachmatow	† 19. juli 1942, 28 år
Fjodor Alexejew	† 21. juli 1942, 22 år
Dmitrij Bachumotow	† 21. juli 1942, 25 år
Iwan Chaburez	† 22. juli 1942, 25 år
Wassilij Grinenko	† 25. juli 1942, 21 år
Nikolaj Schnjakin	† 12. august 1942, 20 år
Michail Onson	† 24. september 1942, 29 år
Abdula Jussupow	† 20. august 1943, 27 år

En hendelse som flere informanter har berettet om, og som også er bekreftet i tyske arkiver, er et fluktforsøk som gikk galt. Under transport til veiarbeid i Straumfjord, skal 10 fanger ha hoppet av lasteplanet og fluktet opp Rungadalen. Fire av disse skal ha rømt mot Sverige, mens seks ble pågrepet noen dager senere i Kildalen. Fire overga seg, mens to ble skutt. I følge informanter måtte de fire levende bære de to døde fra Kildalen og til gravplassen i fangeleiren. Gjennom fangekortene kan de to som ble skutt identifiseres som Iwan Chaburez (25 år) og Wassilij Grinenko (21 år). Følgende er rapporter om hendelsen fra tyske arkiver:

111 774

Fernspruch

Aufgenommen am 18.7. . 1055^h

von Hauptmann Mauer, A.O. Stalag 330.

Am 18.7., 0805^h sind 10 russ.Kgf. von einem fahrenden Lkw. gesprungen und entflohen, da die Wam. statt hinten auf dem Fahrzeug, im Führerhaus sassen. (Angehörige der 3./Fest.Batl.643)

Fahndungsmassnahmen sind im Gange. Ein Suchkommando von 100 Mann hat bisher keinen Kgf. festnehmen können. Anst und SD sind unterrichtet.

1. Ia
2. T.B.

Abteilung Ic
Az. E IV

K.H. Ju., den 23. 7. 42

Ferngespräch

199. Inf. Div. O₁, Oblt. Gärtner ./ Höh. Kdo. LXXI Ic, Oblt. Wedekind
am 22.7. vormittags

- 1.) Von den 10 Kriegsgefangenen die in Nordreisa entflohen sind, sind 6 wiederergriffen, davon sind 2 tot.

Gravplassen på Gorosomoen (KOM1942-005-005)

De døde ble gravlagt på en bakke 350m nordvest for selve fangeleiren, langs veien som førte fra Storslett til Gorosomoen. Området er i dag merket med gjerdestolper av sement som ble satt opp etter krigen.

Etter krigen, og med den kalde krigens inntog, ble det bestemt at alle sovjetiske krigsgraver skulle graves opp og samles på en felles kirkegård på Tjøtta. Flyttingen av likene gikk under dekknavnet Operasjon Asfalt. Årsaken var at man fryktet sovjetisk spionasje under påskudd av at man skulle se til krigsfangenes gravplasser i Norge. Oppgravingen av likene skjedde under store protester lokalt, men likene ble allikevel gravd opp og sendt til fellesgraver på Tjøtta.

Gravplassen slik den fremstår i dag med stolper av sement. Fremdeles kan man se søkkene etter de oppgravde gravene som går på tvers av gravplassen. I 2014 ble gravplassen ryddet for vegetasjon av Nord-Troms museum.

Tyske krigsfanger

Det ble også opprettet fangeleire for tyske straffefanger i Nordreisa. I følge informantopplysninger og tyske arkiv, skal den ene av disse ha ligget i Bilto øverst i Reisadalen, men det var ikke mulig å finne fysiske spor etter denne under befaring. Den andre ble lagt til Hysingjord, også dette i Reisadalen. Leirene i Reisadalen var først og fremst opprettet for å jobbe med den planlagte jernbanen opp Reisadalen. I tillegg var snørydding og veibygging og -utbedring også noe de tyske straffefangene ble satt til å arbeide med.

Tyske straffefanger er langt mindre kjent blant folk flest. Årsaken til dette er først og fremst at antallet var lavere enn hva var tilfellet for sovjetiske krigsfanger. I følge undersøkelser Hammerfest historielag har gjennomført, opplyses det at det ble sendt tyske straffefanger til Nordreisa fra Stettin den 10. september 1942 med skipet "Palatia". En døde underveis, mens 500 ble satt i land. 200 av disse ble sendt til en hovedleir, 140 til Storslett, 60 til Bilto og 100 til Djupvik/Spåkenes i Kåfjord. Omlag 50 av disse 500 fangene døde eller ble drept og begravd i Djupvik og Storslett på utsiden av kirkegårdsgrerdet. Disse ble gravd opp og flyttet til Narvik etter krigen.

Det eksisterer ikke fangekort for de tyske straffefangene og opplysningene om disse er derfor mer sparsomme. Dette var soldater som var dømt for homoseksualitet, sabotasje eller desertering og ble ofte behandlet verre enn andre krigsfanger. I en inspeksjonsrunde for "Raum Nordreisa" i tidsrommet 10. til 12. november 1942 skrives det at man må overveie muligheten for å bedre tilstanden i straffefangeleiren i Reisadalen fordi den ikke er menneskeverdige.

Fangeleiren i Hysingjord skal ha blitt bygget i 1941. Denne ble lagt til jorder tett ved bebyggelsen, og den umenneskelige behandlingen av fangene medførte at familien som bodde nærmest, så seg nødt til å flytte derfra. I dag er det ingen fysiske spor etter leiren på jordet. Fangene ble satt i arbeid med å bygge vei til steinbrubba over Hysingjord, hvor det skulle hentes stein til byggingen av Polarjernbanen. Planene for jernbanen kom så langt at trær langs store deler av den planlagte traséen ble felt og det ble utplassert stikningspinner, men det finnes ingen fysiske spor etter dette i dag. Arbeidet med Polarjernbanen er nærmere beskrevet i Kari Digres "Menneskeskjebner i Nordreisa".

Både veien og steinbruddet er bevart. Over til høyre sees sporene etter et bor på en av steinhellene som ligger i steinbruddet. Det ble også registrert oppmuringer av uvisse funksjon (KOM1942-001)

Det er ingen spor etter selve fangeleiren i Hysingjord (KOM1942-002) som skal ha huset minst 200 tyske straffefanger. Ifølge Michael Stokke ved Narviksenteret omkom omlag 50 av disse. I tyske arkiver finnes en rapport for 1942 som oppgir at straffefangene Johann Vaschim, Kurt Schweitzer og Hans Schiemenz har omkommet og skal begraves i Nordreisa

Vom Strafgefangenenlager Nord sind verstorben:

1)	am 26.9.42	Vaschim, Johann ✓	(Lager III)	Gef.B.Nr.	450/42
2)	" 29.9.42	Hellmuth, Sebastian	(" VII)	" " "	30/42
3)	" 3.10.42	Schweitzer, Kurt ✓	(" III)	" " "	415/42
4)	" 4.10.42	Schiemenz, Hans ✓	(" III)	" " "	378/42
5)	"10.10.42	Strobach, Johann ✓	(" III)	" " "	424/42
6)	"12.10.42	Krömcke, Erich ✓	(" VII)	" " "	609/42

Verdivurdering av fangeleirene på Gorosmoen og i Hysingjord

Historien fangeleirene og de tilknyttede krigsminnene formidler, er av de sterkeste og viktigste grunnene til å formidle krigshistorie til nåtiden. De fysiske sporene både på Gorosmoen og i Hysingjord er beskjedne, men tidsvitner kombinert med historisk kunnskap gjør at disse stedene har stor formidlingsverdi. Gjennom fangeleirene blir Nordreisa også del av en internasjonal historie som ikke bare tilhører oss som hører hjemme i området, men også har en tilknytning til de som ble sendt hit fra Sovjetunionen og Tyskland.

Innlandsforsvar

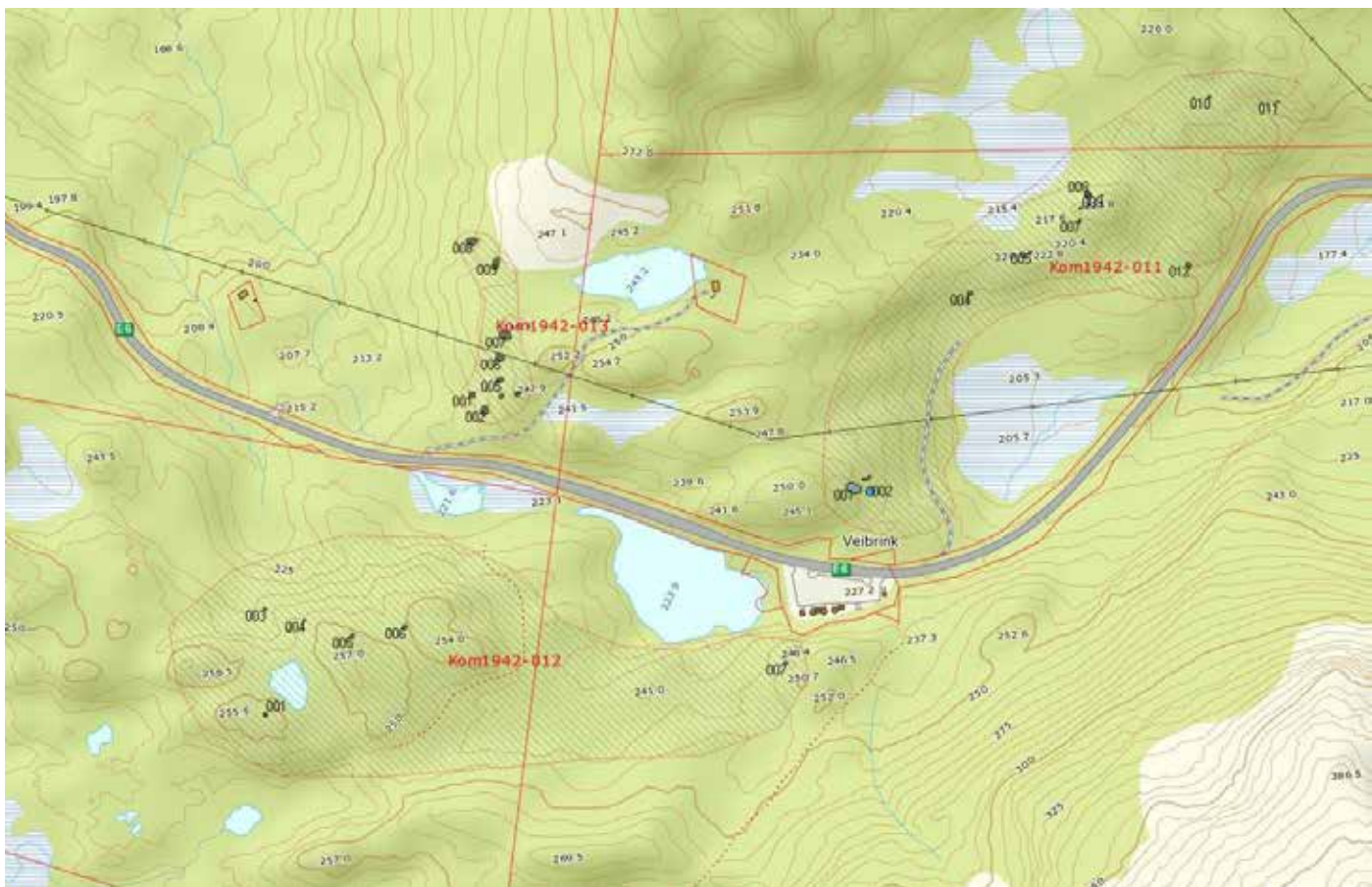
Med innlandsforsvar menes forsvarsstillinger som er plassert langs veier og ferdselsårer på innlandet. I Nordreisa ble slike registrert i Reisadalen (lokalitetene 003 Galsomelen, 004 Snemyr og 017 Heggemo) og på Sørkjosfjellet (lokalitetene 010 Sørkjosfjellet, 011 Veibrink nordre, 012 Lilevatnet, 013 Storvatnet). Det eksisterer helt sikkert mange slike lokaliteter som ikke har blitt registrert i løpet av prosjektet.

Lokalitetene på Sørkjosfjellet er alle tilknyttet kontroll over ferdselen langs Riksveg 50 som hadde en noe annerledes trasé en dagens E6. I hovedsak dreier det seg om dekningsrom av "Feldmassige Anlagge", det vil si at de skulle kunne motstå lettere skyts og var bygget av materiale som var lokalt tilgjengelig. I dette tilfellet er alle disse gravd ned i bakken med jord- og steinvoller. I enkelte tilfeller er laftekasser innvendig bevart, men det ble hentet tømmer til gjenreisningen i flere av disse. Stillingene ligger på begge sider av vegen dersom man følger den opprinnelige traséen til Riksveg 50.

Dekningsrommene i området er gravd ned i bakken med stein- og jordvoller, i enkelte tilfeller med laftekasser og tømmer intakt. Totalt ble det registrert 23 dekningsrom av denne typen langs Riksveg 50 på Sørkjosfjellet.

Det er uvisst om disse ble bygget i forbindelse med tilbaketrekinga i 1944/1945 eller om de har vært ubemannete stillinger som skulle tas i bruk i tilfelle angrep.

De fire lokalitetene med til sammen 23 dekningsrom. Disse er ytterligere beskrevet i Appendiks 1 og 2.

Veibrink (KOM1942-011)

Ved Veibrink, langs Riksveg 50s opprinnelige trasé ble det ,i tillegg til dekningsrom, registrert en stilling for maskingevær, en lavette for montering av en mindre kanon, mulig 5cm kWk. I tillegg ble det her registrert et stort drivstofflager, og i nærheten av dette restene etter tyske snøploger og telegrafmaster.

Drivstofflager (KOM1942-011-001) og lavette i forkant av lageret.

Stilling (KOM1942-011-003 ved Veibrink. Uten bjørkeskogen som har vokst til i moderne tid har man hatt utsikt over Riksveg 50 og Reisa fjorden herfra.

Reisadalen

I Reisadalen ble det registrert en enkelt stilling øst for Snemyr, i tillegg til løpegraver og en kanonstilling ved Galsomelen. Begge disse har trolig vært kontrollposter. Stillingene ved Galsomelen er i dag svært gjengrodd og ligger til dels i et plantefelt og innenfor området til Galsomelen søppelfylling. Området her trolig vært større tidligere. Under: stilling i Snemyr (lokalitet 004) og gjengrodd løpegrav ved Galsomelen (lokalitet 003)

Heggemo (KOM1942-017)

En interessant lokalitet ble påvist av nå avdøde Arne Lund i 2010. Dette dreier seg om en stilling som ble bygget i all hast i november 1944 for å holde kontroll på eventuelle angrep østfra. Evakueringa av lokalbefolkningen var allerede gjennomført, og tilbaketrekking av troppene til bak Lyngenlinja var igangsatt, men trolig ble det satt igjen en kontrollpost i området. Som på Sørkjosfjellet, dreier det seg om dekningsrom av Feldmassige Anlage, i tillegg til lagergroper og skytterstillinger. I en av skytterstillingene er det bevart en lavette av betong (KOM1942-017-006, avbildet under).

Verdivurdering av krigsminner tilknyttet innlandsforsvar.

Krigsminnene man finner langs veiene og ferdselsårene er i seg selv ikke unike, hverken på lokalt eller regionalt nivå. Slike stillinger og dekningsrom finnes trolig langs hele vegnettet i Troms i varierende antall og bevaringsforhold. Krigsminnene er mange og ensartede, som tilfellet er ved de 23 dekningsrommene på Sørkjosfjellet. De har derfor begrenset opplevelses- og formidlingsverdi. Av lokalitetene som har blitt registrert, skiller imidlertid lokaliteten ved Veibrink seg ut ved at det her eksisterer et større antall ulike typer krigsminner. Terrenget er også slik at man kan benytte den tidligere traséen til Riksveg 50 for en eventuell tilrettelegging, og man forstår umiddelbart den militære tanken bak plasseringen av stillinger og dekningsrom. Lageret og stillinga er i seg selv betydelige krigsminner.

Brakkeleire og forlegninger

Det ble registrert tre lokaliteter som er tilknyttet brakkeleire og forlegninger (lokalitet 006 Høgegga, lokalitet 019 Baskabut og lokalitet 014 Kjellerskogen. De to siste må sees i sammenheng). I 1940 beslagla tyskerne flere bolighus og offentlige bygg til innkvartering av soldater, og det ble raskt igangsatt bygging av brakkeleire. Disse ble i hovedsak bygget av importerte brakkeflak som ble satt sammen og varierte i størrelse etter antall soldater. På folkemunne er disse kjent som tyskerbrakker, og en del av disse overlevde krigen og ble tatt i bruk som midlertidige boliger etter krigen. Den siste tyskerbrakken som stod i Nordreisa kommune ble revet i forbindelse med tunnelbyggingen i Jubelen/Sørkjosen.

Høgegga er i dag et av de største boligfeltene på Storslett, mnrn var opprinnelig den største brakkeleiren i Nordreisa. I dag er kun tre av Polarbrakkene bevart. Dette har opprinnelig vært 50- eller 100-mannsbrakker som har hatt jordvoller rundt for ekstra isolasjon. I tillegg ble det registrert en mindre tuft med en lav grunnmur av betong på Høgegga. Øvrige spor, foruten en rekke groper langs leirens yttergrenser, er i stor grad fjernet av moderne boligbygging. Et eksempel på en slik polarbrakke er KOM1942-006-005 under.

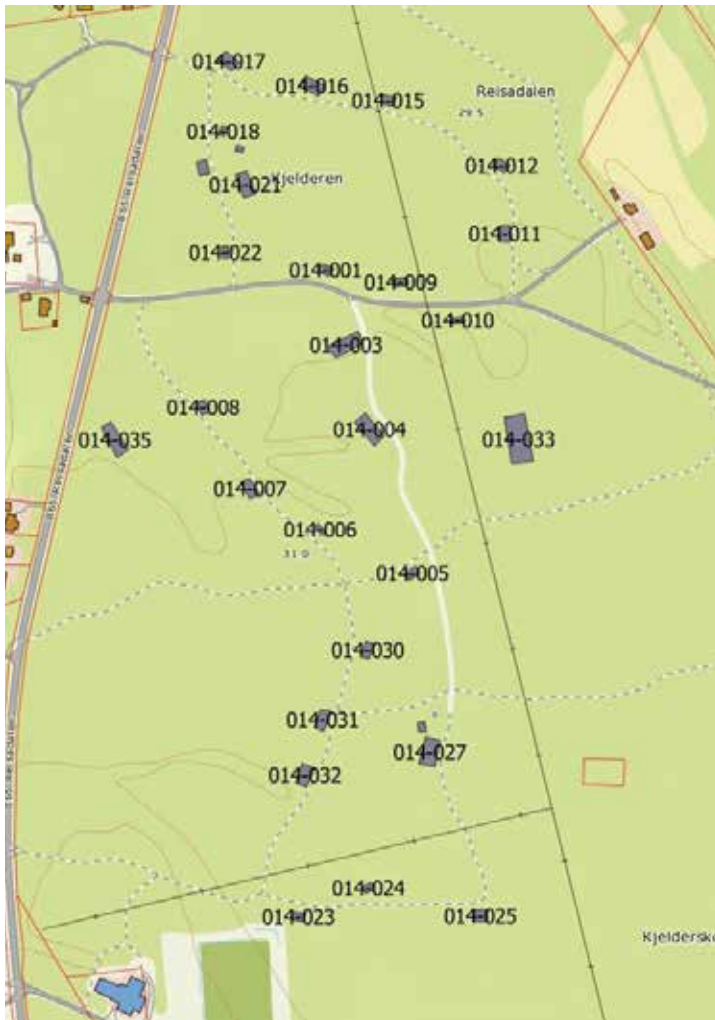

Et langt høyere antall brakketufter ble registrert i Kjellerskogen, tvers overfor skolebygningen i Kjelderens Skolekrets, som allerede ved okkupasjonens begynnelse hadde blitt rekvirert som bolig og administrasjonsbygg for tyskerne. Det ble registrert totalt 34 krigsminner i Kjellerskogen, hvorav 29 er brakketufter. Det har ikke lyktes å finne særlig informasjon om leiren i tyske arkiver, men trolig har leiren blitt anlagt her med tanke på den planlagte Polarjernbanen som skulle bygges gjennom Reisadalen, men som aldri ble påbegynt.

Tuftene ble bygget av tvangsutskrevne nordmenn og sovjetiske krigsfanger og er i hovedsak små brakker som måler 17 x 12m med lave grunnmurer i betong og inngang på langsiden. Veinettet drar dels nytte av eksisterende skogsveier, mens tyskerne har anlagte veier som går på tvers av skogsveiene. Den karakteristiske grøftingen er synlig langs alle veistykkene som har blitt anlagt av tyskerne. Fire av brakkene er større enn de andre og har trolig vært enten 100-mannsbrakker eller hatt andre funksjoner som verksted, kjøkken, sanitetsbygg og messe. I følge informantopplysninger ble det satt opp kino i leiren, og det ble også holdt danser. Det skal ha vært flere tufter, deriblant et bakeri på vestsiden av Dalaveien som har blitt fjernet av moderne boligbebyggelse.

På befaring ble det oppdaget at alle tuftene på et tidspunkt har blitt gjennomført med metalldetektor, noe som har redusert i flere, dype groper i tuftene og trolig tap av gjenstander.

I Baskabut ligger den tredje lokaliteten som er valgt klassifisert som brakkeleir/forlegning. Lokaliteten består av seks større lagergroper som trolig har vært ammunisjonslager. I en ordre datert 30. april 1943 står det at det skal bygges et ammunisjonslager for tilsammen 1000 tonn ammunisjon. Lager som har vært tiltenkt dette formålet ble ikke identifisert i nærheten av leiren i Kjelleren, så det antas at lagrene i Baskabut, som kun ligger noen kilometer unna, har vært til dette formålet.

Til venstre: kartutsnitt over brakkeleiren i Kjeller-skogen. Under: Vei anlagt av tyskerne med grøfter på begge sider. Nederst: Tuft etter brakke i Kjeller-skogen. De fleste av tuftene er av denne størrelsen.

Lagergrop for ammunisjon i Baskabut (KOM1942-018-006).

Verdivurdering Brakkeleire og forlegninger

Leiren på Høgegga er i stor grad slettet av moderne boligbygging, men man kan med fordel ivareta og muligens også skilte de bevarte krigsminnene da disse er lett tilgjengelige og sier noe om den enorme omveltningen det var for folk i Nordreisa å bli omgitt av flere tusen tyske soldater.

Leiren i Kjellerskogen er godt bevart, og gir også et inntrykk av omfanget av okkupasjonsmaktens aktivitet. Området bør ivaretas, men ytterligere forskning omkring leiren og beskrivelser av denne i tyske arkiver vil kunne øke formidlingsverdien betraktelig da tuftene er uniforme og i seg selv ikke forteller så mye om dagliglivet for en tysk soldat og innholdet i en leir av en slik størrelse. Lagergropene i Baskabut er til dels fylt med moderne søppel og har begrenset formidlingsverdi. For alle tre lokaliteter er verdien begrenset til en regional verdi, da det andre steder er bevart stående bygninger fra denne tiden.

Oppsummering, verdivurdering

Ingen av krigsminnene i Nordreisa kan sies å ha en nasjonal verdi, selv om de er en del av en nasjonal og internasjonal historie. Så fremt det er mulig, bør krigsminnene søkes bevart og eventuelt inkorporert i utbyggingssjunkt, som på Høgegga hvor flere av polarbrakkene er bevart.

Vi velger allikevel å trekke frem Fallvika kystfort og fangeleirene i Hysingjord og på Gorosomoen som spesielt viktige for kommunen på grunn av historisk betydning.

Fallvika Kystfort er godt bevart og har et stort formidlingspotensiale. Kystfortet er lett tilgjengelig og gir utgangspunkt for å fortelle om hele krigshistorien sett fra både okkupasjonsmaktens og befolkningens side.

Fangeleirene formidler om krigens grusomheter og er sterke, om enn ikke veldig godt bevarte, krigsminner som forteller historier som ikke kan eller bør glemmes. Etterhvert som krigen kommer stadig lengre unna og tidsvitnene faller fra, øker kulturminnenes betydning som formidlere av denne historien. Eget læringsmaterie-ll kan utvikles i formidlingen av dette.

Kulturminnene på Heggemo som kan dateres til november 1944 forteller en viktig historie om tilbaketrekking og nedbrenning og bør derfor prioriteres.

Av formidlingsmessig verdi kan man også trekke frem Sørkjosfjellet og Kjellerskogen som godt bevarte kulturmiljøer som forteller om ulike sider ved krigen. Disse ligger tilgjengelig til, men for brakkeleiren i Kjellerskogen bør det undersøkes om det finnes ytterligere kilder om leiren. Leirbukthula har tilsvarende høy formidlingsverdi og er godt bevart, i tillegg til å være gjenstand for et pågående prosjekt.

Fra faggruppens side prioriteres dermed:

Fallvika kystfort (lokalitet 015)

Steinbruddet og veganlegget tilknyttet Hysingjord fangeleir (lokalitet 001)

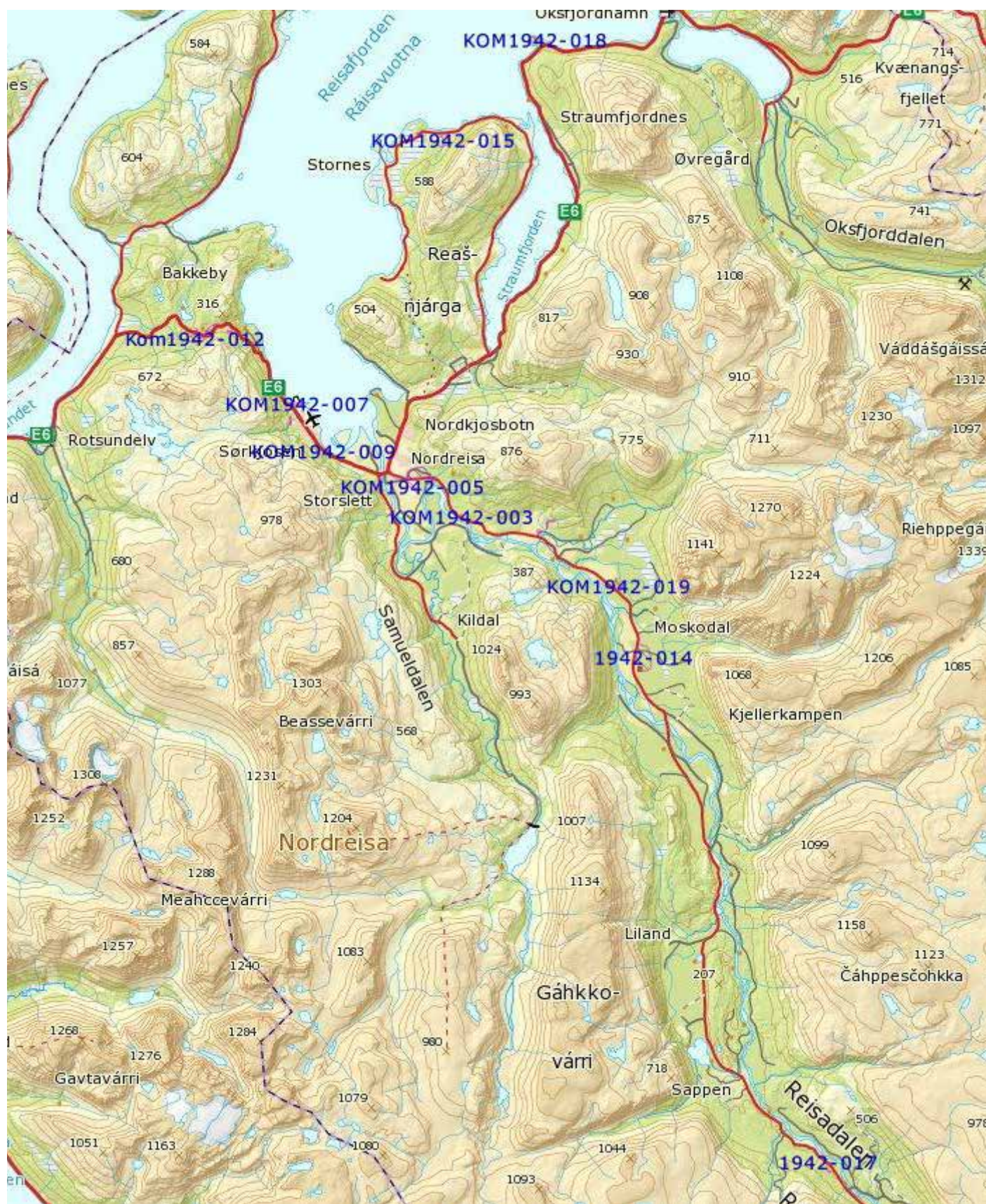
Fangeleiren på Gorosomoen (lokalitet 005)

Heggemo (lokalitet 017)

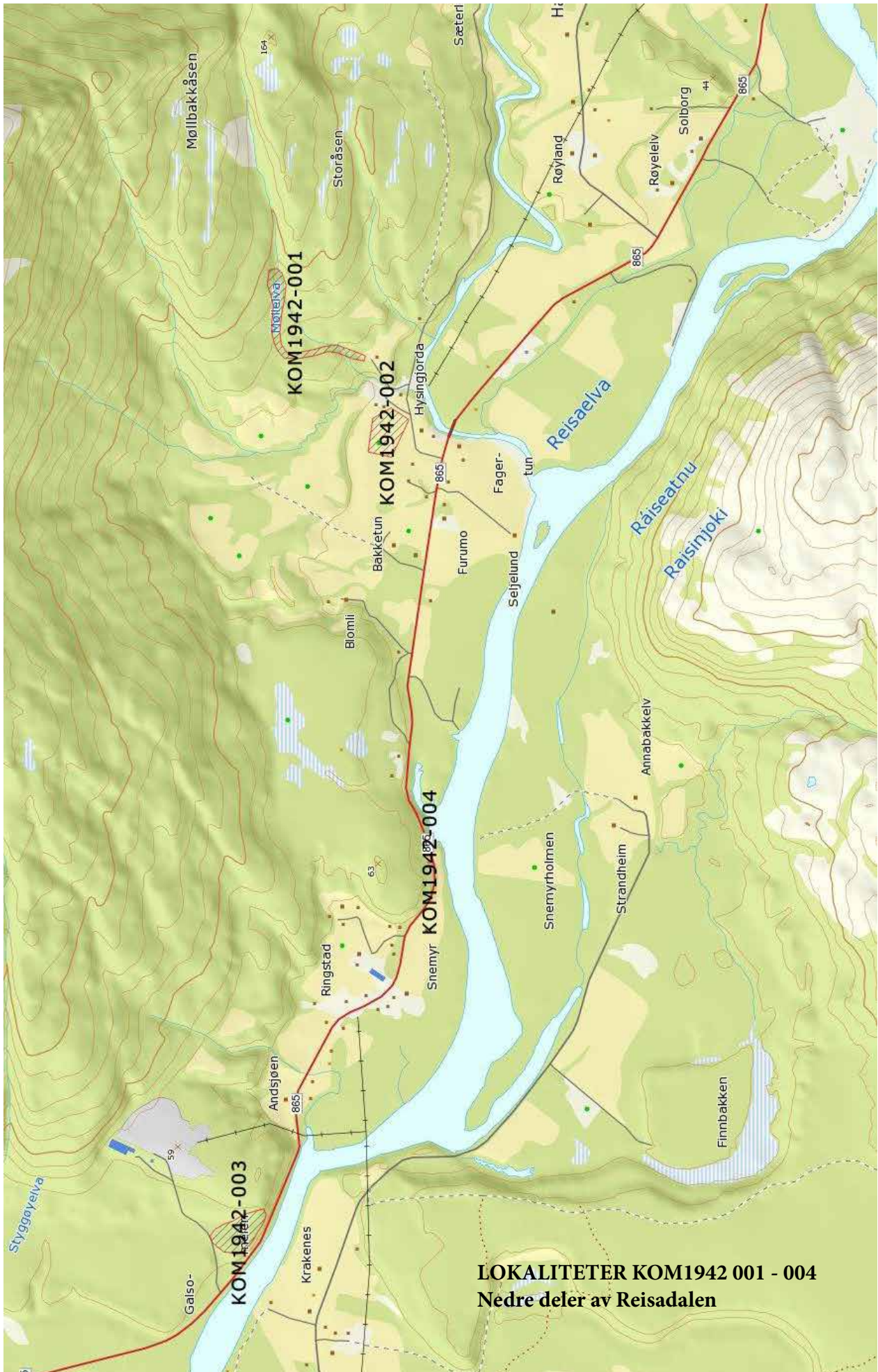
Leirbukthula (lokalitet 009)

Veibrink nordre (lokalitet 011)

Appendiks 1 - registrerte krigsminner

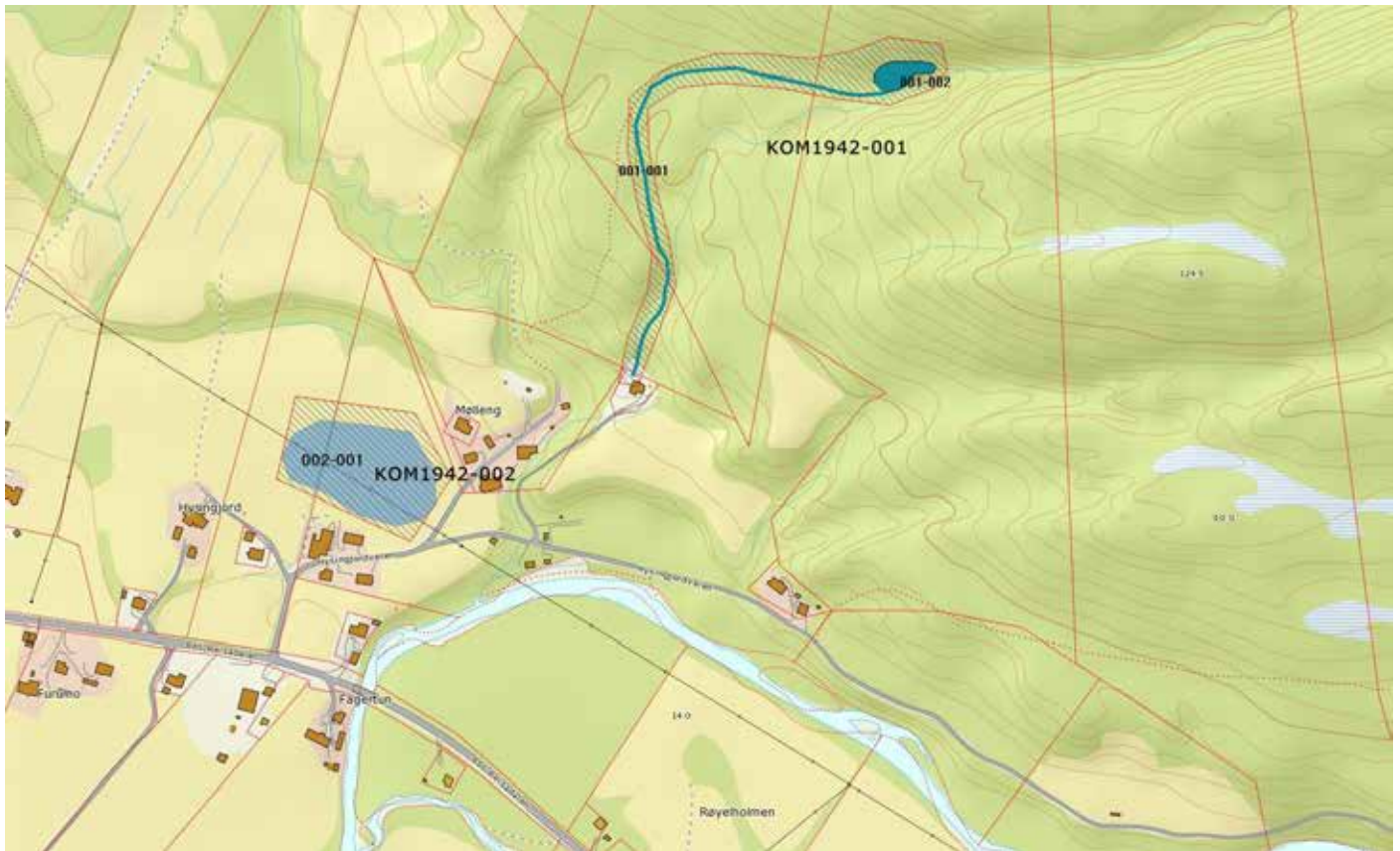
OVERSIKTSKART
LOKALITETER I NORDREISA

LOKALITETER KOM1942 001 - 004
Nedre deler av Reisdalen

KOM1942-001 MØLLBAKKÅSEN

I et trangt dalføre mellom Storåsen og Møllbakkåsen nord for bosettinga Hysingjord ble det registrert et veganlegg samt et steinbrudd som ble anlagt og drevet av okkupasjonsmakten i tidsrommet 1942-1945 (se også lokalitet 1942-002 Hysingjord Fangeleir).

KOM1942-001-001 Veganlegg

Veganlegg, kun delvis bevart i sør grunnet moderne byggevirkosomhet. Strekker seg fra baksiden av gbnr. 21/21 i sør med en total lengde på 600m, først mot nord før veien dreier av mot nordøst. Tydelig markert vei med grøfting langs begge kanter. Stedsvis bygget opp av steinheller. Veiens bredde varierer mellom 2.5 – 3.5m. Tilstand: God, på sikt fare for gjengroing, noe som gjelder de fleste krigsminnene som ligger i lavreliggende områder i Nord-Troms.

KOM1942-001-002 Steinbrudd

Steinbrudd i enden av veganlegg (enkeltninne 001). Steinbruddet måler om lag 100x200m, og skiller seg fra det øvrige terrenget som preges av bunnvegetasjon som lyng og mose. I nedre kant (mot sørvest) er det murt opp en plattform som trolig har blitt benyttet til lossing av stein. Flere steder bærer steinen preg av å være sprengt. Tilstand: God, noe preget av gjengroing av krattskog.

KOM1942-002 HYSINGJORD FANGELEIR

Kom1942-002-001 Fangeleir

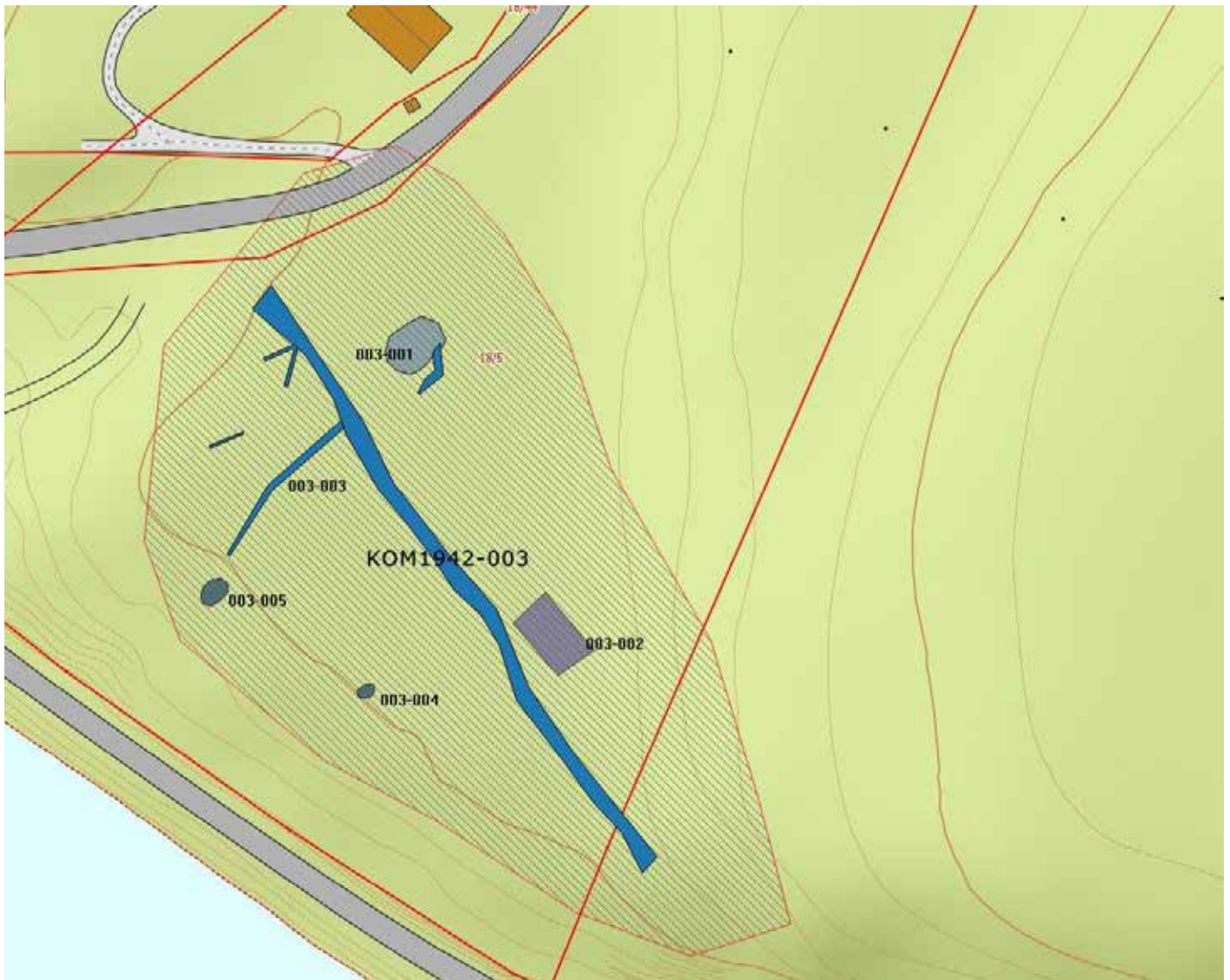
På voll tilknyttet gårdsbruket Mølleng (gbnr 21/3) ble det opprettet en fangeleir for 300 tyske krigsfanger i perioden 1942-1945. Opprinnelig var dette dyrka mark og området ble umiddelbart etter 2. verdenskrig ryddet og tatt i bruk som innmark igjen. Ingen synlige spor etter fangeleiren, det foreligger skisser basert på informanternes opplysninger om brakker og gjerder.

Tilstand: Fjernet

KOM1942-003 GALSOMELEN

Innenfor grensene til, og rett sør for selve fyllplassen ble det registrert en løpegrav, ei større lagergrop, en mulig tuft samt to skytterstillinger på en vest-østgående bakkekant med utsyn over Reisadalveien og Reisaelva. Området er i dag svært gjengrodd av bregner, krattskog, planteskog av furu og bjørketrær og må karakteriseres som lite fremkommelig.

Trolig har lokaliteten vært tilknyttet vakthold langs veistrekninga. Det foreligger informantopplysninger om at det lå en kanonstilling på Galsomelen som ble benyttet under øvelser og at man da øvde på flåter i Reisafjorden. Det ble ikke registrert kanonstillinger i området, men disse kan ha blitt fjernet av moderne aktivitet tilknyttet fyllplassen i området.

Rektangulær lagergrop med noe avrundete hjørner og inngang i sørvest. Gropa har en dybde på 1.5m med oppkastede voller rundt. Vegetasjon i og rundt gropa består av bjørkeskog og relativt høy grunnvegetasjon sommerstid. Inngangen er ei 2.5m lang nedgravd, skrånende grøft i hjørnet av gropa, tilsvarende typer har blitt registrert i Baskabutskogen lenger opp i Reisadalen. Tilstand: god.

Mulig tuft (grunnet vegetasjon vanskelig å definere), rektangulære i formen, nedgravning på 0.2m dybde på nordsiden av løpegrav på gresslette omgitt av skog. Måler 12x7m. Tilstand: gjengroing. Usikker identifikasjon.

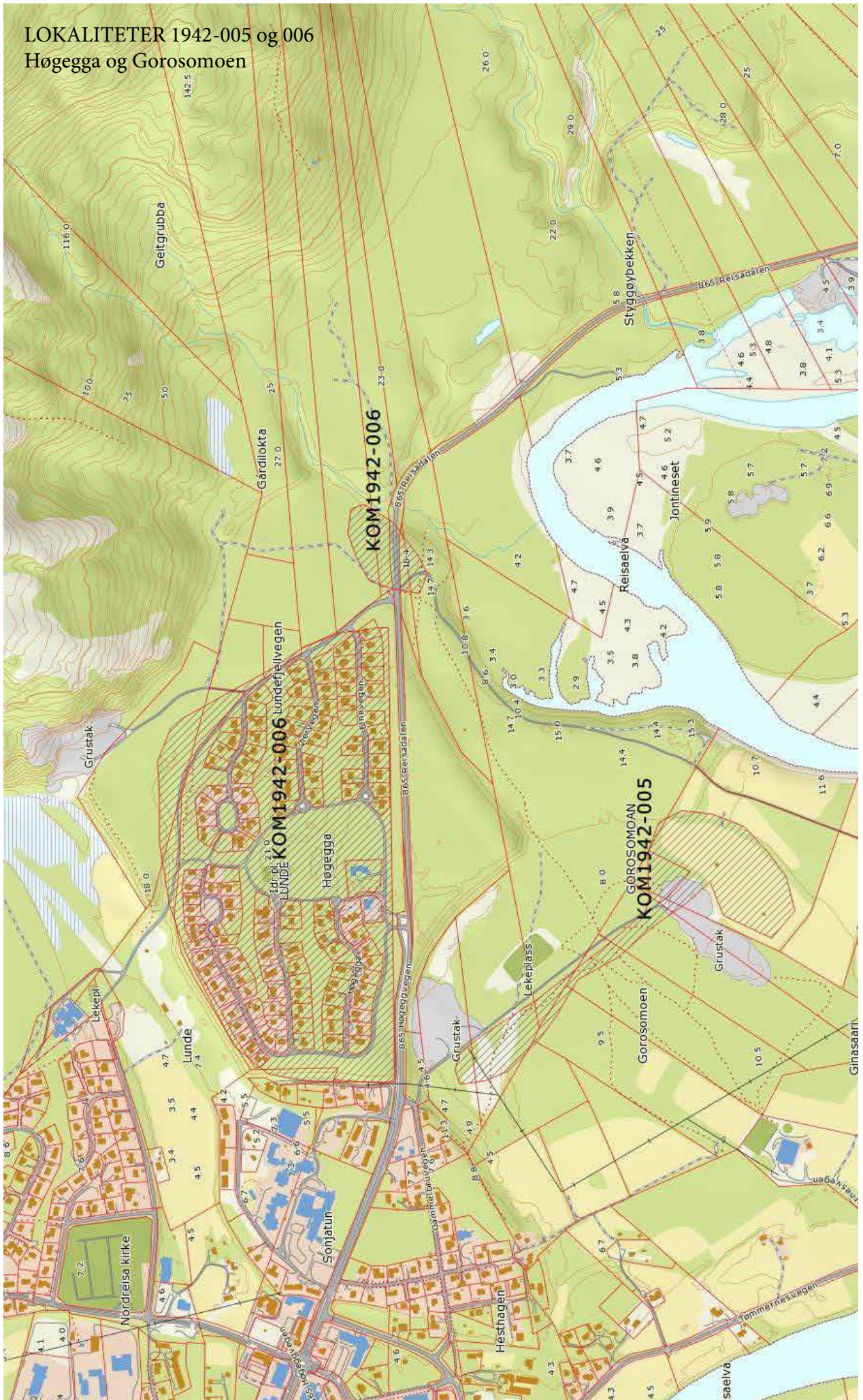
Løpegrav, delvis svært gjengrodd med større trær i selve løpegrava. Hovedløpet går mellom øst og vest langs bakkekant med utsyn over Reisadalveien og Reisaelva, det ligger også noen avstikkere i retning skytterstillingene (lokalitetens 004 og 005) og det er også stedvis bevart noe som trolig er rester av den samme løpegrava i området.

Kom1942-004-001 Skyttergrav

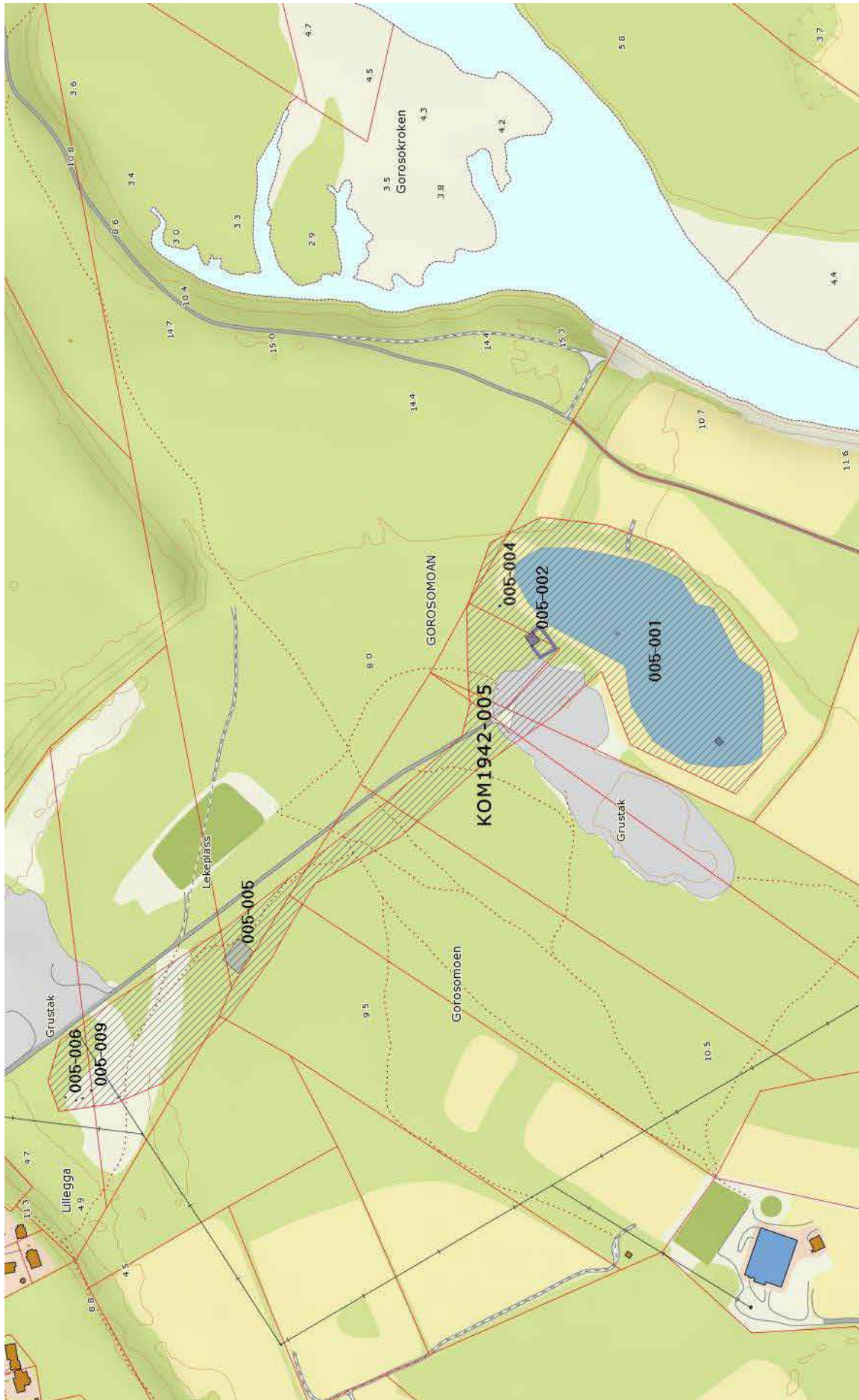
Skyttergrav på gresslette med utsyn over Reisaelva og tett ved veien opp Reisdalen. Trolig kontrollpost eller tilknyttet overvåking av veien opp dalføret. 3m lang nedgravd grøft hvor den sørlige enden fremstår som en sirkulær grop. Bredde: 0.8m grøft og grop 1m diameter. Dybde 0.6m. Tilstand: God, vanskelig å få øye på grunnet vegetasjon.

LOKALITETER 1942-005 og 006
Høgegga og Gorosomoen

KOM1942-005 GOROSOMOEN

Gorosomoen, tidligere seter og beitemark, ble rekvirert til fangeleir og også benyttet som øvingsområde for tyske soldater fra 1941-1945. Opprinnelig et åpen landskap, men bærer i dag preg av sterk gjengroing av bjørkeskog.

Den tidligere setra på Gorosomoen ble rekvirert som fangeleir for østeuropeiske krigsfanger i 1941. Seterbygningene ble omgjort til fangebrakker. I dag er fangeleiren fjernet og består av dyrka mark, men ifølge informantopplysninger, ser man fremdeles brente områder på jorden fra stedene der brakkene stod. Utstrekningen på den opprinnelige fangeleiren er usikker, men trolig dreier det seg om et område på ca. 250m x200m basert på informantopplysninger.

Vest for fangeleiren, i kant av det som i dag er et større grustak (tidligere fyllplass) ligger ei tuft etter ei kjøkkenbrakke med sementgulv og drenering. Tufta er overgrodd med mose og lyng, men ildstedet i tuftas sørlige ende er fremdeles synlig som en forhøyning. Tufta er om lag 0.3m høy og tydelig markert i terrenget. Bjørkekratt har slått rot på og rundt tufta.

Rundt tufta går det en tørrmurt voll som muligens er restene etter en mannskapsbrakke som har blitt bygget inntil kjøkkenet. Muren varierer noe i høyde, på det mest 0.4m og mangler helt enkelte steder hvor det er tråkket en sti på tvers av tufta. Ingen sikker identifiserbar inngang.

Også denne preges av gjengroing og bjørkekratt. Gress som grunnvegetasjon.

KOM1942-005-004

Kjøkkengrop

Rektangulær kjøkkengrop 35m nordøst for braketuft (enkeltminne 002). Trolig kjøkkentuft som måler 1 x 2.5m. Tilsvarende kjøkkengrop/avfallsgrop registrert i fangeleir i Storfjord. Dybde 0.8m.

Kom1942-005-005

Gravplass

350m NV fra fangeleieren, langs en vei som leder fra RV865, over Gorosomoen i en øst-vestgående linje til fangeleiren på Gorosomoen (Enkeltminne 001), ligger en forhenhværende gravplass benyttet til gravlegging av østeuropeiske krigsfanger i perioden 1941-1944. Opprinnelig ble minst 52 fanger gravlagt på stedet og gravene var ifølge informanter opprinnelig markert med trekors med fangenummer på.

Etter 2. verdenskrig ble støpte en lokal forening stolper av sement rundt gravplassen og strakk kjetting mellom stolpene. Gravplassens nås via en kort innkjørsel opp en bakkekant i nordøst og porten ligger på gravplassens østre side.

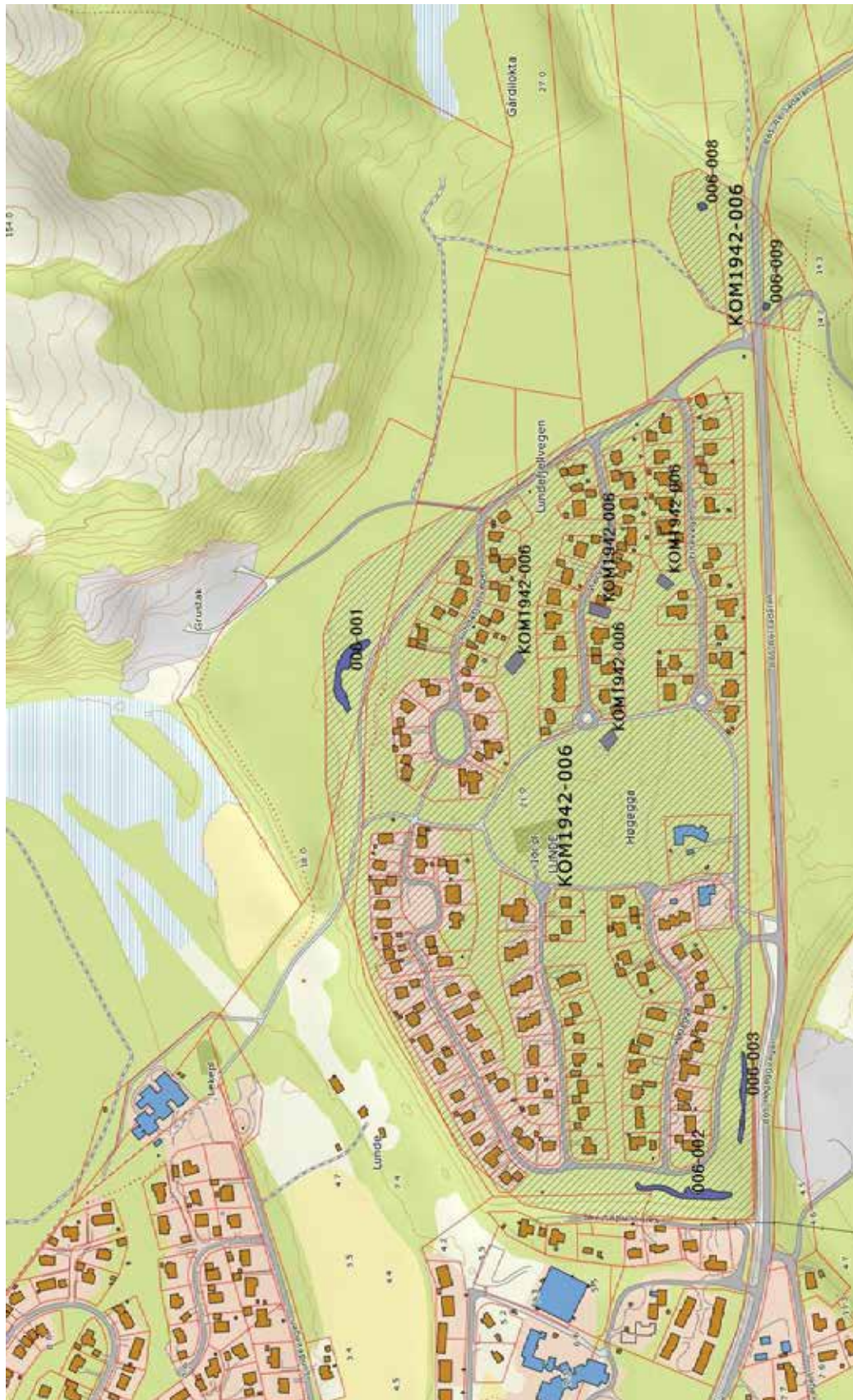
Under Operasjon Asfalt ble likene gravd opp og ført til den felles kirkegården på Tjøtta. I dag fremstår de tidligere gravene som rektangulære nedgravninger som går på tvers av gravplassen i en nord-sørgående retning.

KOM1942-005-005 til 009

Skyttergroper

Fire trekantede skytterstillinger som ligger i en bue på lyngslette 300m nordvest for gravplassen på Gorosomoen. Skytterstillingene er orientert mot vei mellom RV865 Reisadalen og i retning gravplass og fangeleir i øst. Skytterstillingene måler 2m i bredde og er formet som triangler hvor smaleste ende i nordøst er 0.3m. Dybde: 0.6m. Skytterstillingene er tilnærmet identiske.

Gorosomoen ble også benyttet som øvingsområde for soldater som var forlagt i leiren på Høgegga (se lokalitet KOM1945-006) og som lå i trening før de ble sendt til østfronten.

Brakkeleir på bakketopp vest for Storslett sentrum. I dag er området et boligfelt (påbegynt på 80-tallet og fortsatt under utvikling). Flate på topp av sandbakke med bratte sider ned i nord, sør og vest. I øst ligger Lundefjellet. Området var ubebodd frem mot 80-tallet og ble rekvirert fra Lunde-eiendommen til brakkeleir i tidsrommet 1940-1945. Store deler av leiren er fjernet, men det eksisterer rester av nedgravde brakker, minefelt/sperregjerder langs deler av leirens ytre kant samt skytterstillinger.

Kom1942 -006-001 Groper/nedgravninger

Totalt 16 rektangulære groper som er plassert slik at de danner par langs bakkekant i nordre ende av brakkeleiren på Høgegga. Uviss opprinnelig funksjon, muligens spor etter inngjerding eller minefelt for beskyttelse av brakkeleiren. Feltet måler totalt 50m i lengde øst-vest. Hver grop er rektangulære i formen med mål på 0.4 x 0.7m. Et tilsvarende felt er registrert langs bakkekanten vest og sør på Høgegga hvor terrenget skråner bratt nedover mot Storslett sentrum (kulturminne 002 på lokaliteten). Grunnet moderne boligfelt og bygging av veier er det usikkert hvorvidt hele brakkeleiren har vært omgitt av tilsvarende rekker av groper. Flere mindre groper og løsfunn som feltovner etc. i området som ikke er detaljregistrert.

Kom1942-006-002 Groper/nedgravninger

Lik kulturminne 001 og 003 på lokaliteten ble det registrert en rekke groper langs toppen av vestskrånende bakkekant. Feltet består av 19 rektangulære nedgravninger med en dybde mellom 0.4 og 0.2m. Gropene måler 0.5x0.3m og er uniforme i utformingen. Muligens rester etter minefelt eller gjerde. Total lengde på feltet er 90m.

Kom1942-006-003 Groper/nedgravninger

Lik kulturminne 001 og 002 på lokaliteten – rekkeorganiserte, rektangulære nedgravninger bestående av fem bevarte groper. Trolig har det ligget flere i området som har blitt fjernet av vei og gang- og sykkelsti. Gropene måler 0.4x0.6m og er mellom 0.2 og 0.4m dype. Muligens rester etter minefelt eller gjerde.

Kom1942-006-004 Tuft

Tuft etter polarbrakke som har vært gravd ned i terrenget med jordvoller rundt. Måler 20x12m, jordvollene er mellom 0.6 og 1m. høye. Tufta ligger inntil moderne garasje mellom to tomter boligfelt. Bygningen er orientert NNØ-SSV. Nordenden er åpen uten jordvoller.

Kom1942-006-005 Tuft

Tuft etter polarbrakke som har vært gravd ned i terrenget med jordvoller rundt. Måler 20 x 12m med inngang i nordøst.

Kom1942-006-006 Tuft

Fullstendig gjengrodd av bjørketrær og bjørkekratt. Tuft etter polarbrakke, nedgravd med jordvoller rundt. Måler 20x12m, usikker inngang.

Kom1942-006-007 Tuft

Mulig tuft, fremstår som lav, rektangulær betongmur, men overgrodd med mose og lyng. Har samme størrelse som øvrige registrerte brakker i området, men er uten de karakteristiske jordvollene for isolasjon som polarbrakkene her har hatt. Høyde på mur 0.2m, mål på tuft er 20x12m.

Kom1942-006-008 Skytterstilling

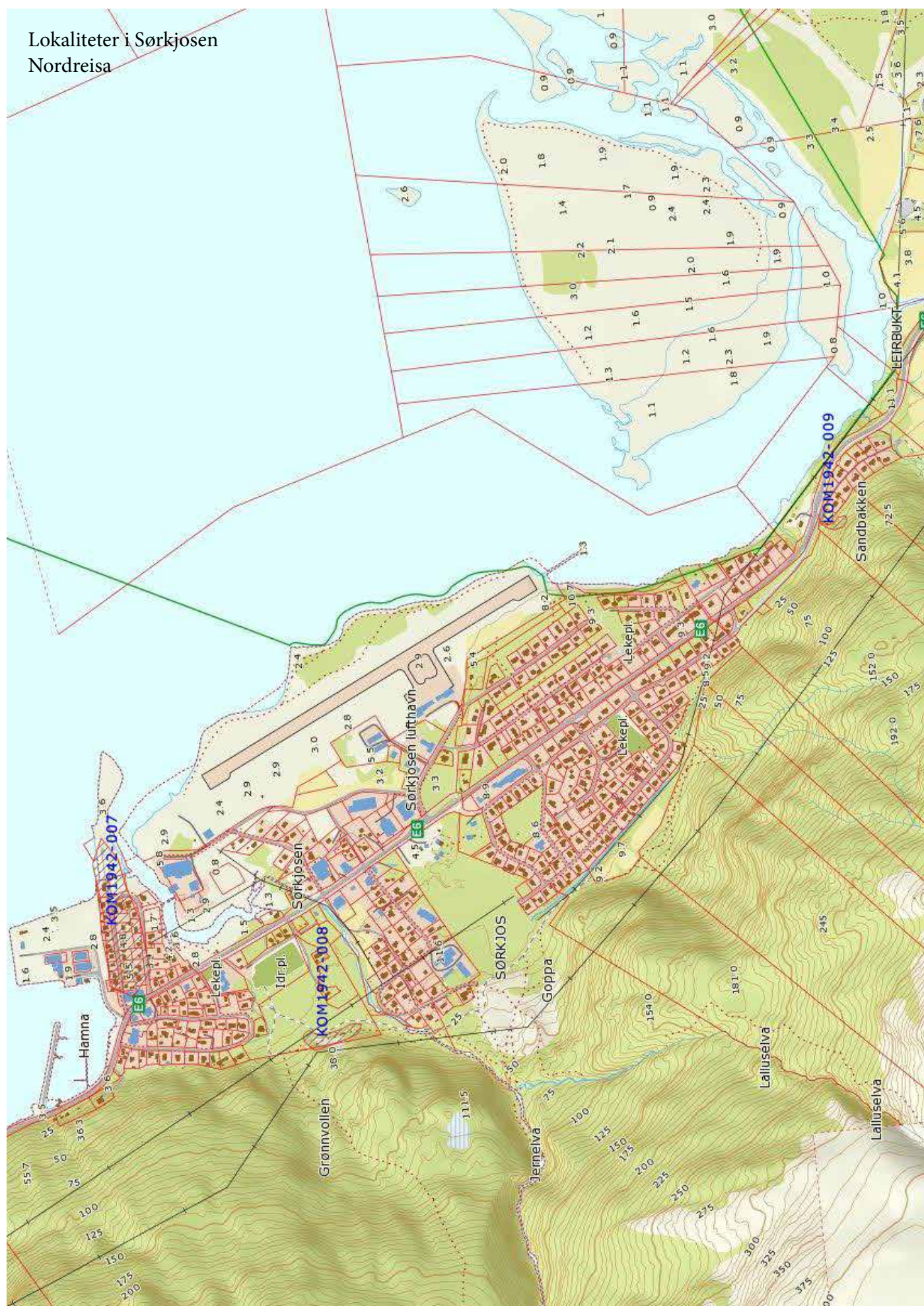
Skytterstilling på nordsiden av veien opp Reisadalen. Har trolig blitt benyttet som kontrollpost for ferdsel langs vei og som mulig nær-forsvarsstilling sammen med kulturminne 009, skytterstilling på sørsiden av veien. Rund nedgravning med diameter på 2m og dybde på 0.9m. Svært gjengrodd med vegetasjon og trær i selve tufta.

Kom1942-006-009 Skytterstilling

Skytterstilling på sørsiden av veien opp Reisadalen. Rund i formen med en kort løpegrav på sørsiden av selve stillingen. Måler 2,3m i diameter med en dybde på 1.2m. Svært gjengrodd av vegetasjon og trær.

Lokaliteter i Sørkjosen Nordreisa

Bunkers og kanonstilling fra forsvarsanlegg rundt handelsstedet i Sørkjosen. De to bevarte krigsminnene var to av flere tilsvarende anlegg i området, de øvrige er ikke bevart. Ligger på nes i sjøen som tidligere bestod av bebyggelse og naust. I dag er området mot fjorden i stor grad fylt ut med løsmasser og stein. I forbindelse med rekvireringa av området til forsvarsanlegg i 1941, ble store deler av den tidligere bebyggelsen på neset revet, etter krigen ble det bygget gjenreisningbebyggelse på samme eiendommer. Informasjon om øvrige krigsminner er delvis bevart gjennom fotodokumentasjon.

Kom1942-007-001 Bunkers

I hage tilknyttet bolighus på eiendom (x/x) ligger det en bunkers som per dags dato er dekket av busker samt annen vegetasjon. Ventilasjonen på topp er fremdeles synlig. Uviss opprinnelig form, trolig oval tilsvarende øvrige fotodokumenterte bunkere fra Sørkjosen. Diameter 4m, høyde 2m.

Kom1942-007-001 Kanonstilling

Restene av kanonstilling på nes ut i Reisafjorden. Fremstår som gressbevokst, rund grop med en dybde på 0.4m. Gjenfylt i etterkrigstid. Diameter 6m.

KOM1942-008

SØRKJOSEN

I fjellskråningen like under Grønnvollen i Sørkjosen, langs dagens lysløype, ligger det dekningsrom samt ringstående. Disse er trolig tilknyttet forsvaret av Sørkjosen som havn. Alle krigsminnene har blitt sprengt i etterkrigstiden og preges også av gjengroing.

Kom1942-008-001 Ringst nde, Regelbau 58a-d

Ringst nde (maskingev rstilling) av type 58a-d. Sprengt i etterkrigstid og fylt med søppel og treverk. Gjengrodd. Ligger i bakkekant med utsyn mot Reisafjorden og havna i Sørkjosen.

Kom1942-008-002 Dekningsrom/bunkers

Rektangulær bunkers/dekningsrom av sement. Rektangulær i formen og nedgravd i bakkekant slik at taket har vært på bakkenivå. Måler 8x5m. Sprengt i etterkrigstid slik at taket har rast sammen i og over dekningsrommet, høyde/dybde derfor ukjent.

Kom1942-008-003 Dekningsrom/bunkers

Bunkers/dekningsrom inntil bergvegg med utsyn mot Reisafjorden og Sørkjosen. Rektangulær i formen, 8x5m. Samme type som enkeltminne 002 på lokaliteten. Har blitt sprengt i etterkrigstid.

Bunker/dekningsrom på gresslette. Sprengt i etterkrigstiden og med bjørketrær, krattskog og kraftig grunnvegetasjon i tufta. Rektangulær i formen, fremstår som større enn de to andre dekningsrommene på lokaliteten med mål på 11 x 8m.

KOM1942-009 LEIRBUKTHULA

Kom1942-009-001

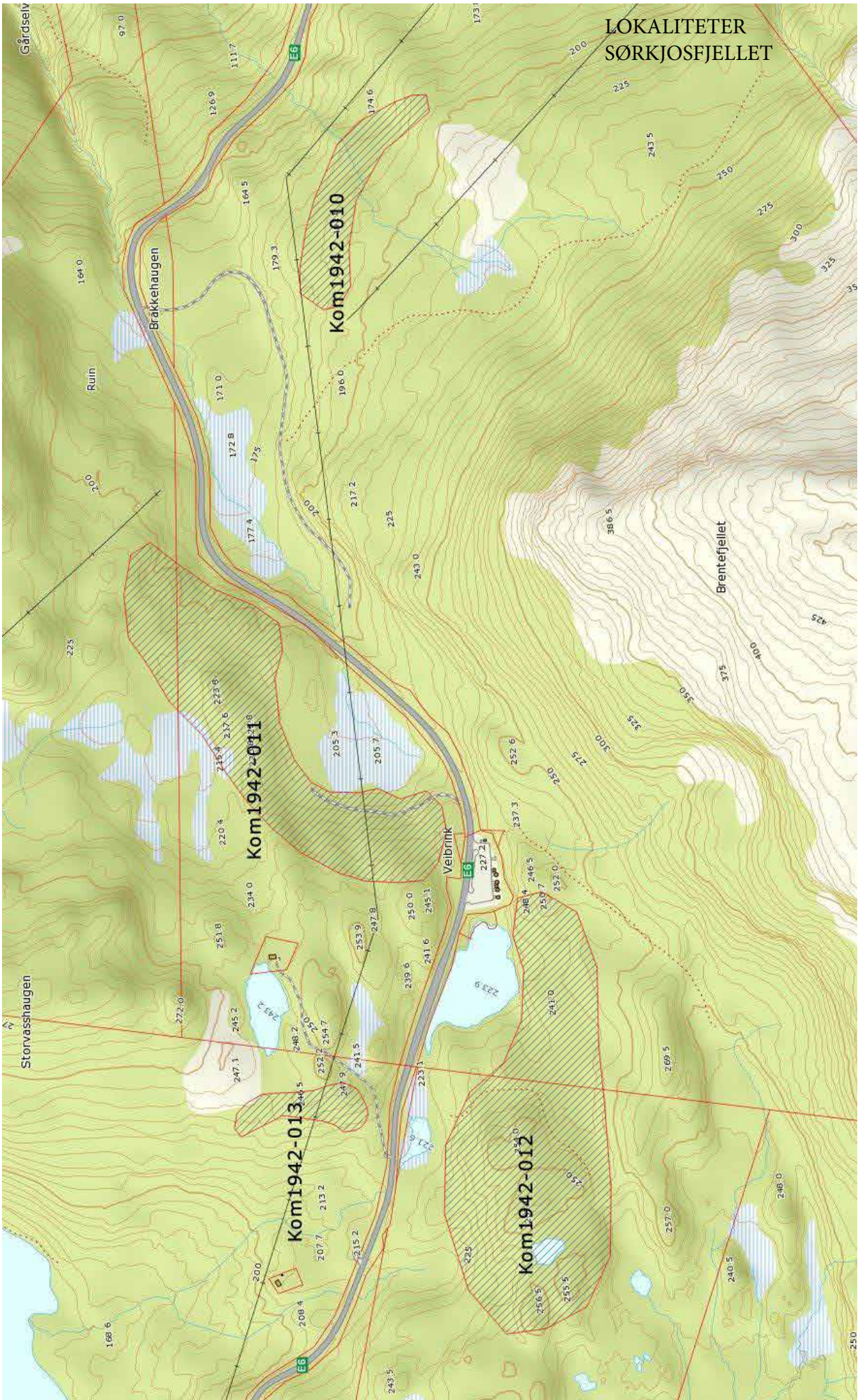
Fjellanlegg påbegynt i 1942 og bygget av østeuropeiske krigsfanger og norske baser i tvangsarbeid. Benyttet som ammunisjonslager og dekningsrom for mannskap. Består av inngangsparti sprengt inn i bergveggen, en hall på 60m², trappegang og skytterhall. Over hulen med tilgang fra skytterhallen ligger en kanonstilling som ble sprengt etter krigen. Hula er godt bevart og har vært i bruk av Heimevernet frem til 90-tallet. Foreningen Leirbukthulas Venner driver i dag frem et prosjekt for å åpne hula for publikum.

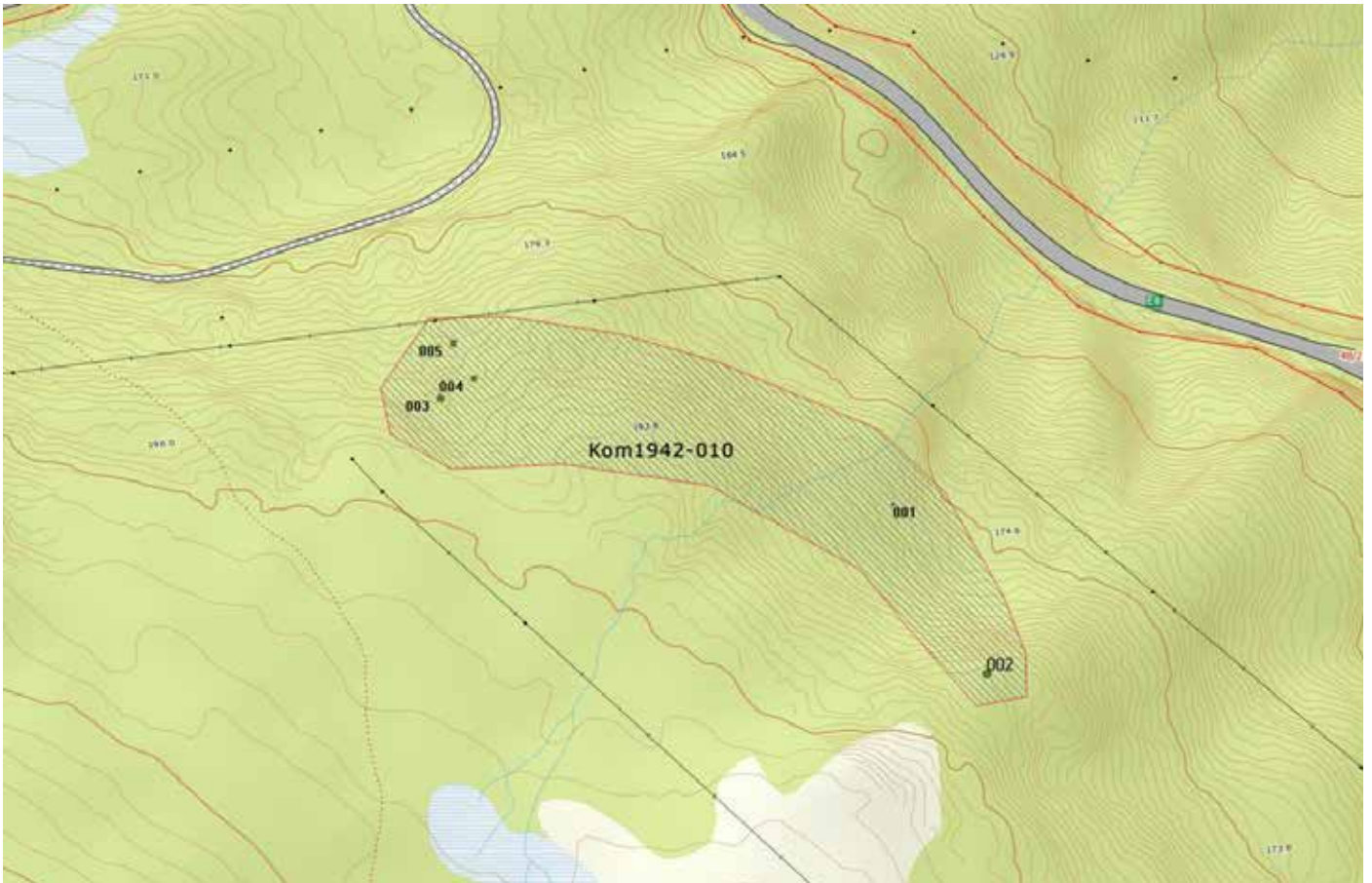
Inngangen (mot nord) er av nyere dato og består av en betongvegg med ståldør som måler 0,95 x 2,1m.

Hovedhallen måler 27m i lengde nord-sør, 6m bredde øst-vest og har en høyde mellom 3,5 og 4m. På vestre side ved inngangen i nord er det sprengt inn en fjellnisje som måler 6m². Det er betongdekke på sålen med nord-sørgående dreneringer langs kantene av hallen.

Fra hallen leder en støpt betongtrapp med 34 trinn opp til en skytterhall. Hallen måler 10x5m og har en høyde på 3m. En sørlig skytteråpning er i dag lukket ved hjelp av et gitter. En nordlig skytteråpning ble fylt igjen av stein og grus like etter krigen. Fra den nordlige skytteråpningen leder en sti til en gjenfylt kanonstilling på toppen av hula.

LOKALITETER
SØRKJOSFJELLET

Langs RV50 på nordøstsiden av dagens E6, ligger det dekningsrom og én maskingeværstilling med utsikt over Reisafjorden i nord.

Kom1942-010-001 Skytestilling

Skytestilling på kanten av bakkehelling med utsikt over Reisafjorden og daværende RV50 i nord. Løpegrav på 4x1m går inn i stillinga fra øst, løpegraven har tørrmurte sider. Selve skytterstillingen er rundt i formen med en dybde mellom 1 og 1.5m. Noe gjengrodd av bjørkekratt og utsikten er helt tildekket med bjørkekratt og bjørketrær. Måler 2,5 x 3m.

Kom1942-010-002 Teltring

Tydlig markert teltring, trolig tilknyttet tysk aktivitet i området da det ikke ligger árran i teltringen. Ligger på høyde over skytterstilling (001 på lokaliteteten). Rundt hele ringen ligger hodestore stein. Diameter på 6,5m, sirkulær i formen. Udefinert inngang.

Kom1942-010-003 Bunkers/Dekningsrom

Dekningsrom av feldmassige anlage bestående av oppkastede steinvoller med en tykkelse mellom 1 og 1.5m. Tydelig markert i terrenget. Ligger i nord-sørgående bakkehelling. Rom i midten med dybde på 1.5-2m innehar fremdeles spor av laftekasse i tømmer. Størrelse på dekningsrommet er 2,5 x 3,5m. Noe gjengrodd av bjørkekratt, ellers godt bevart.

Kom1942-010-004 Bunkers/Dekningsrom

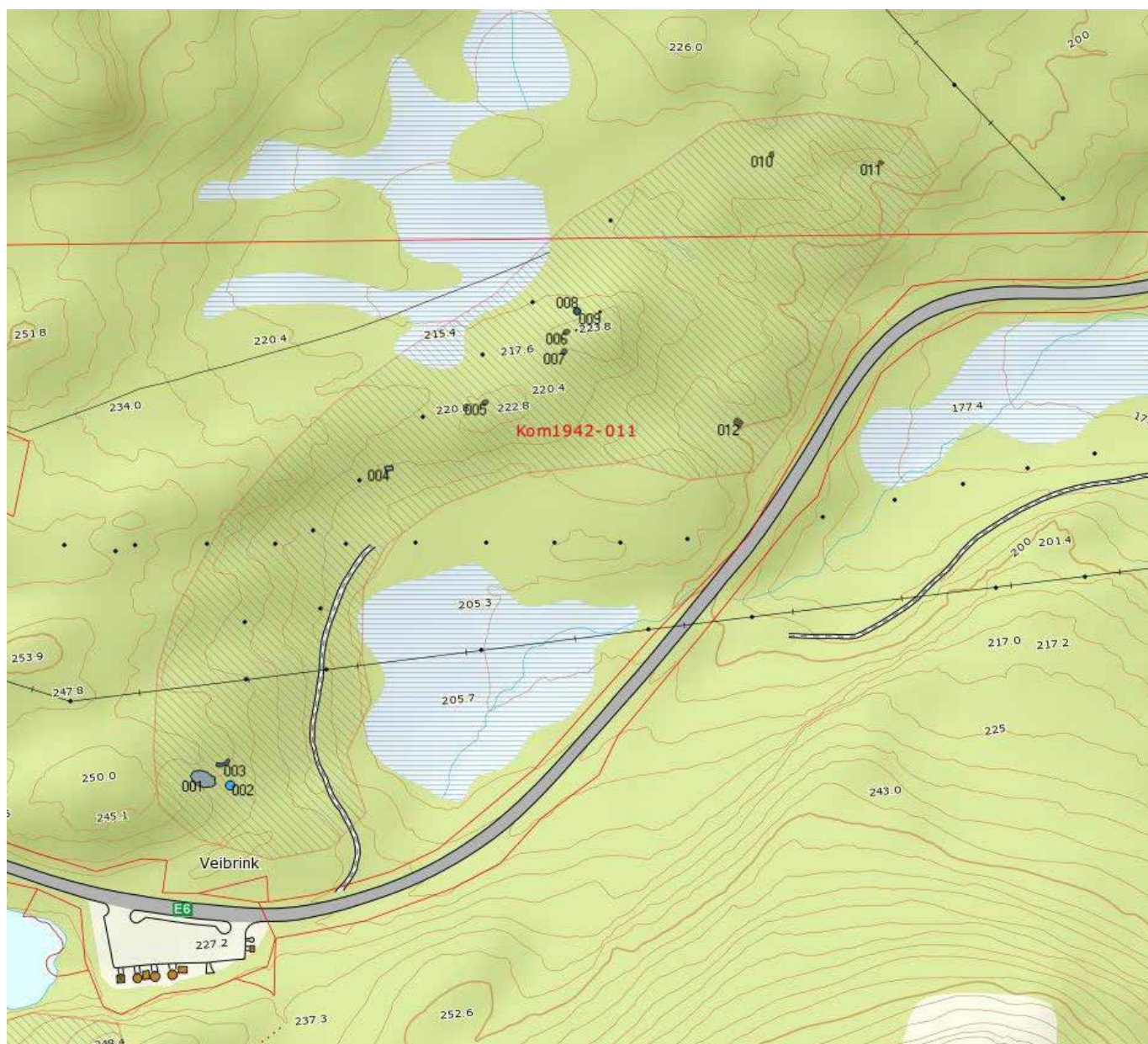
Dekningsrom av feldmassige anlage bestående av oppkastede steiner som danner en tydelig markert steinvoll med breidd på 1m. Løpegang på 10m som leder inn i dekningsrommet fra nord. I dag er dekningsrommet fylt med vann. Dekningsrommet måler 3x4m, usikker dybde grunnet vann.

Dekningsrom av feldmassige anlage i øst-vestgående bakkekant. Oppkastede steinvoller rundt dekningsrommet som fremstår som tydelige, om lag 1m brede voller. Selve dekningsrommet er rektangulært i formen med tørrmurte vegger som til dels er rast sammen. Inngang i vest. Måler 4x3m innvendig med en dybde på 2m.

KOM1942-011 VEIBRINK NORD

Stillinger, lager og dekningsrom på nordsiden av RV50 (dagens E6) med utsyn over Reisafjorden i nord. I området ligger også rester etter tyske kjøretøy (brøytepløger), telegrafmaster med mer. Området har blitt brukt til å dumpe søppel også av nyere tid. E6 har endret trasé siden krigen og krigsminnene ligger langs den opprinnelige traséen der den går nord for dagens i skråningen ned mot Reisafjorden.

Kom1942-011-001 Lager

Drivstofflager sprengt inn i fjell. Måler ca 100m² og ca9m dypt med åpning i nord. I hele bunnen på lageret ligger restene av oljefat. Noe bjørkeskog har vokst til inne i lageret.

Kom1942-011-002 Lavette

Lavette fra kanonstilling på flate foran lager (krigsminne 001 på lokaliteten) med utsikt over Reisafjorden i nord. Noe overgrodd av mose, men ellers godt synlig. Lavetten måler 80cm i diameter.

Kom1942-011-003 Skytterstilling

Skytterstilling av stein med utsikt over Reisafjorden i nord. Stillingen er bygget opp av lokal stein med markerte steinvoller som er stablet opp til en høyde på 2m i nord. Bakre kant består i hovedsak av bergvegg. Steinvollene har en bredde på 2.5 – 3m. Indre mål på stillingen er 2m bredde og 10m lengde. Stillingen er bueformet og svært tydelig markert i terrenget.

Kom1942-011-004 Lager

Lagergrop med mål på 4m x 8m, fremstår som nedgravning i bakkekant med bergvegg i nordvest. Åpent i sørøst. I tufta ligger en oljetønne med tyske kjennemerker. Maks høyde i tufta inntil bergveggen er 1.5m.

Kom1942-011-005 Dekningsrom

Dekningsrom som er gravd ned i sørlige ende av bakkekant med utgang i sør. Dekningsrommet har en rektangulær form på 4x5m og en dybde på 2m. En løpegang inn i tufta som måler 3m. Dekningsrommet er tydelig markert i terrenget med noe bjørketrær rundt.

Kom1942-011-006 Dekningsrom

Dekningsrom, gravd ned i bakkekant med åpning i sør. Dekningsrommet har en oval/irregulær form med en dybde på 2m og måler 3 x4m. Dekningsrommet nås via en tørrmurt grøft fra sør. Bjørkeskog rundt tufta og noe bjørkekratt inne i dekningsrommet.

Kom1942-011-007 Groper

To sidestilte, rektangulære groper som måler 0.8m x 0.6m med en dybde på 0.4m. Uviss funksjon. Ligger på bakkekant nær Dekningsrom 006 og latrine.

Kom1942-011-008 Latringegrop

Latringegrop med tømmerkasse. Måler 1.2m x 0.9m. Latrinen er gravd ned i en øst-vest skrånende bakkekant med voller i nord, sør og øst.

Kom1942-011-009 Lagerplass

Lagerplass, trolig bestående av materiale samlet inn fra omkringliggende dekningsrom, bestående av bølgeblikkplater. Etter krigen samlet folk inn trevirke og byggemateriale fra tyske stillinger. I følge informantopp-lyninger ble det også hentet møbler fra stillingene på Sørkjosfjellet.

Kom1942-011-010 Dekningsrom

Vinkelformet dekningsrom som er gravd ned på flate i terrenget. Selve dekningsrommet er rektangulært i formen og måler 2.5m x 3.5m. I 90 graders vinkel fra dette går en løpegrav som måler 2m. Dekningsrommet har en dybde på 1.5m og er i dag fylt med vann.

Kom1942-011-011 Dekningsrom

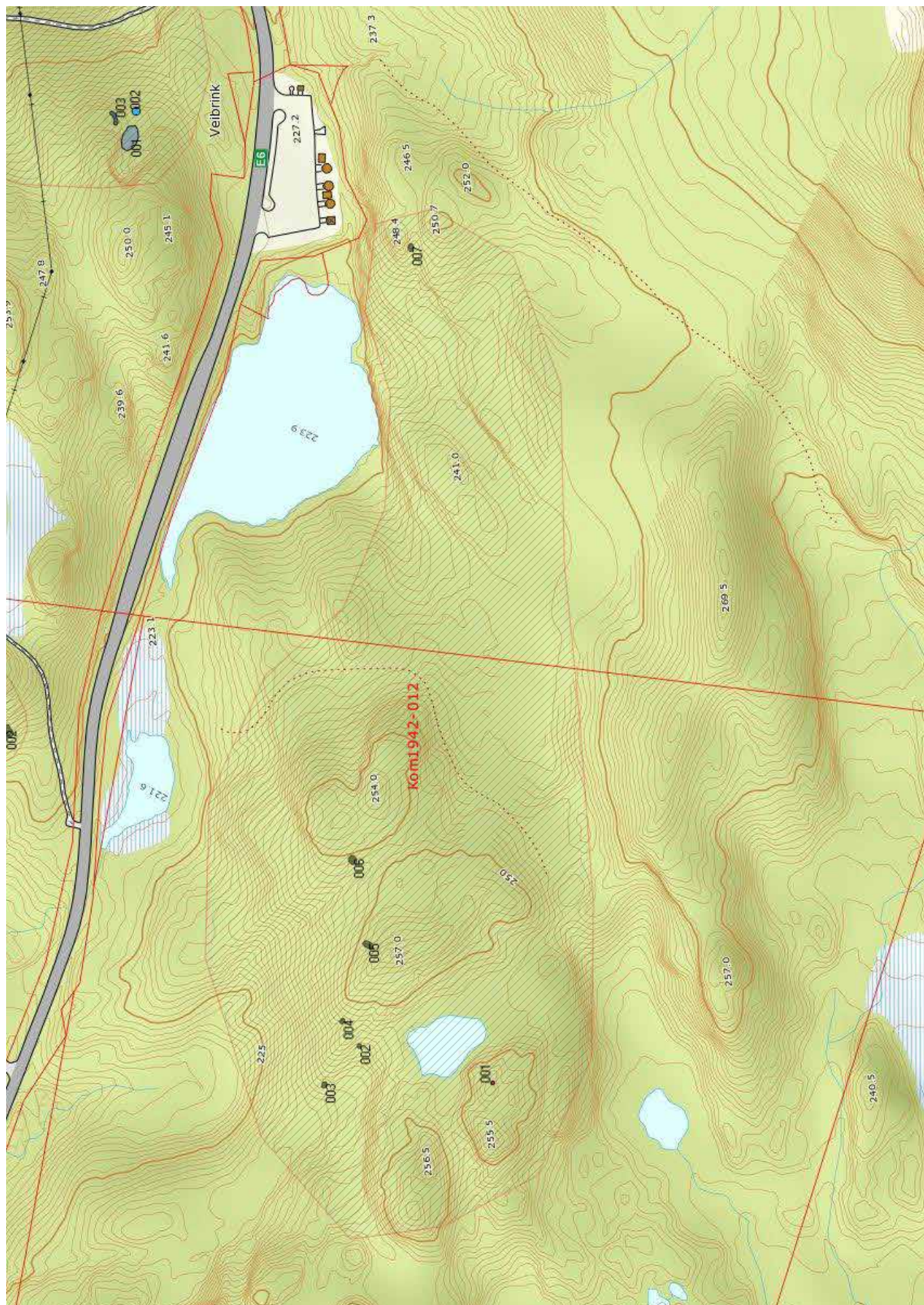

Dekningsrom inntil bergvegg, 0.8m nedgravd rektangulær tuft som måler 4x6m. Noe utydelig markert og uten definert inngang.

Kom1942-011-012 Dekningsrom

Dekningsrom inntil nord-sørgående bakkekant. Sprengt inn i bergvegg med voller av stein i nord, sør og øst. Noe sammenrast slik at løpegangen som leder inn i tufta fremstår som en steinrøys. Steinvollene rundt tufta har en høyde på 1.5m og har en bredde mellom 1-2m. Indre mål 5x7m.

Kom1942-012-001 Funnsted: ovn

Ovn av støpejern inntil berg. Under tilbaketrekkingen ble de fleste ovnene fjernet fra bolighus i Nordreisa og tatt med hæren i retning Lyngelinja.

Kom 1942-012-002 Dekningsrom

Nedgravning i øst-vestgående bratt helling. Rektangulær/irregulær i formen, måler 3x4m, med en dybde mellom 1.8 og 2.2m. Inngang i sør gjennom løpegrav på 3m med tørrmurte vegger.

Kom1942-012-003 Dekningsrom

Dekningsrom i øst-vestgående helling. Ingen vegetasjon i selve dekningsrommet. Noe erosjon i selve rommet. I sør ligger det hodestore steiner, for øvrig er det ikke bygget opp rundt dekningsrommet med stein eller øvrige materialer. Irregulær i formen, måler 3x5m. Inngang i vest.

Kom1942-012-004 Dekningsrom

Nedgravning i lyngbevokst flate. Noe bjørkekratt i selve tufta. Rektangulær i formen med mål 3x4m. Markert inngang i sørvest.

Kom1942-012-005 Dekningsrom

Dekningsrom med steinvoller rundt. Tydelig markert nedgravning i nordvest-sørøstgående bakkehelling. Irregulær i formen med mål på 3x4m. Inngangen består av løpegrav på 2x1m med tørrmurte sider.

Kom1942-012-006 Dekningsrom

Dekningsrom på flate nær bakkekant med utgang i nord. Noe bjørkekratt i selve tufta. Rektangulær i formen med mål på 3x4,5m. Dybde 1m. I sør ligger en røys steiner som trolig er flyttet ut av dekningsrommet.

Kom1942-012-007 Dekningsrom

Rektangulært dekningsrom mellom to berg med steinvoller rundt. Inngang i vest. Måler 5x8m. En del stein og noen laftebjelker i selve tufta.

KOM1942-013

STORVATNET

Nordøst-sørvest bakkehelling over Storvatnet på Reisa fjellet, på nordsiden av E6. Bjørkeskog og gress og lyng som grunnvegetasjon, mye berg i dagen. I området ligger 9 registrerte dekningsrom av typen «Feldmassige Anlaga».

Kom1942-013-001 Dekningsrom

Rektangulært dekningsrom med kraftige steinvoller inntil berg i nordøst. Måler 10 x6m med flat bunn, noe stein rast inn i tufta. Inngang består av en 2m lang grøft, også denne steinsatt. Bredde på steinvollene er mellom 1.5m og 2m.

Kom1942-013-002 Dekningsrom

20m øst for nr. 001 ligger et tilnærmelsesvis identisk dekningsrom med steinvoller og berg i nordøst. Steinvollene er 1.5m høye, noe sammenrast og ved inngangen er det oppmurt to vegger langst en grøft som leder inn i tufta. Mål 10x6.5m.

Kom1942-013-003 Dekningsrom

Et mindre dekningsrom med mål på 6x6m, tilnærmelsesvis kvadratisk i formen med en grøft som danner en inngang i sørøst. Dekningsrommet har steinvoll i sør, for øvrig jordvoller som er lavere enn øvrige dekningsrom i området. Vollene har en bredde på 1m eller mindre. I nordøst går tufta inntil bergvegg.

Kom1942-013-004

Dekningsrom

Rektangulær/irregulært dekningsrom som har blitt gravd ned i bakken inntil bergvegg. Noe stein har ramlet inn i tufta, for øvrig ikke steinvoller rundt. Nedgravningen måler 8x9m og er på det dypeste 2.5m, på det laveste 1.7m. Inngang i sørøst.

Kom1942-013—005

Dekningsrom

Ovalt dekningsrom med mål på 7x5.5m, nedgravd i bakke inntil bergvegg. Inngangen består av en utgravd grøft som måler 2x1m. Inngangen er sammenrast med stein i selve grøfta. Noe stein i dekningsrommet.

Kom1942-013-006

Dekningsrom

Dekningsrom, rektangulært inntil bergvegg. Fremstår som 1.5m dyp nedgravning uten markante voller rundt med unntak av det nordvestre hjørnet hvor det har blitt stablet opp stein. En del stein har rast inn i tufta som måler 8x5m.

Kom1942-013-007 Dekningsrom

Rektangulært, sammenrast dekningsrom med 1.5m bred steinvoll i nord og vest, mens vollene til øst og sør har rast inn i tufta, noe som gir det en ujevn form. Trolig rektangulær i formen opprinnelig med mål på 7x5m.

Kom1942-013-008 Dekningsrom

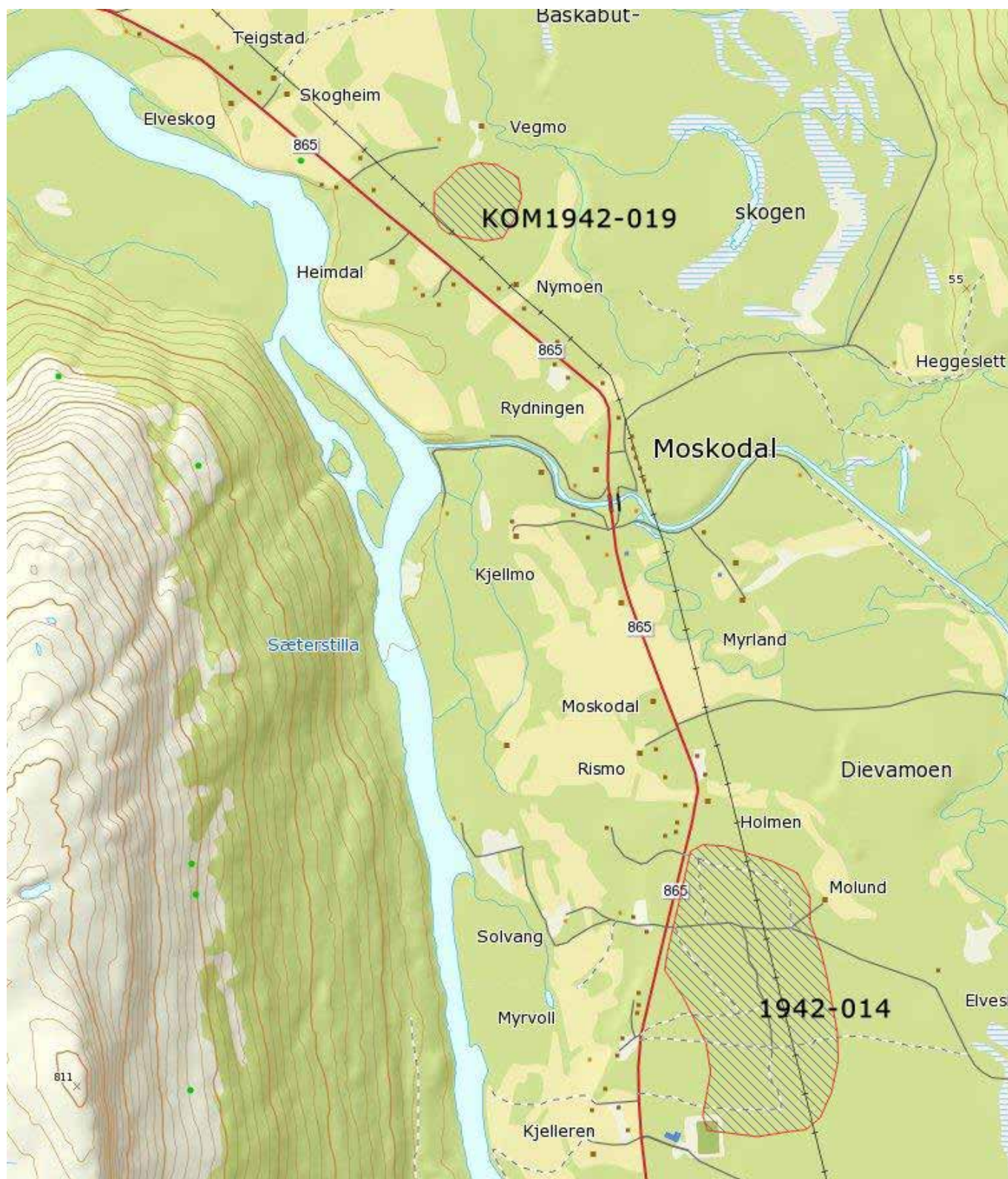
Tydelig markert dekningsrom inntil bergvegg i nord og vest med oppkastede steinvoller på 1.5m i sør og øst. Dybde mellom 1.5m og 2m. Rektangulær i formen med mål på 5x7m.

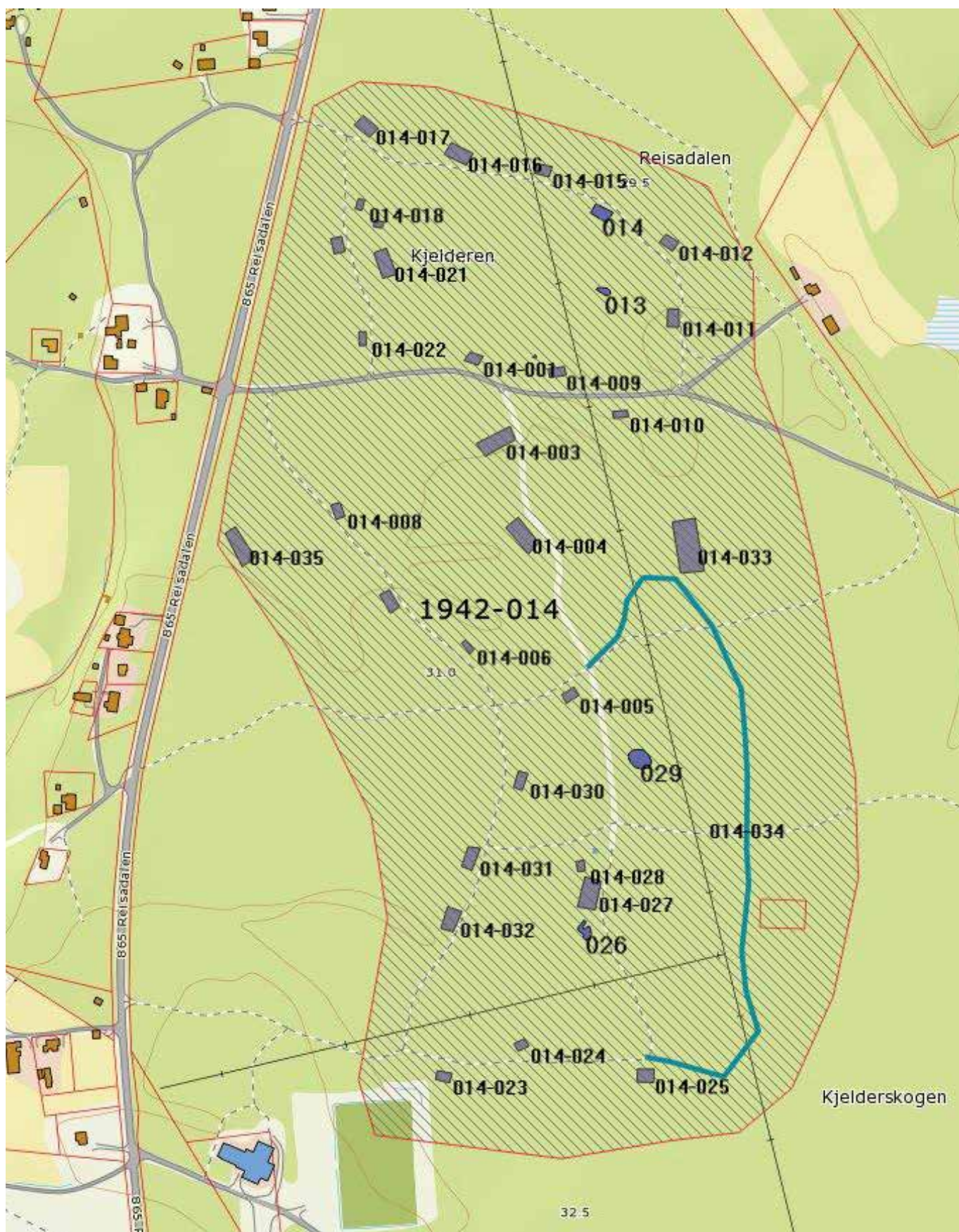
Kom1942-013-009 Dekningsrom

Utydelig markert dekningsrom bestående av en lav steinvoll (0.5m) inntil berg opp i dagen mot nord. Rektangulær i formen med udefinerbar inngang. Mye vegetasjon og gress i tufta på registreringstidspunktet.

LOKALITETER; REISADALEN (Moskodalen - Kjelleren)

Større brakkeleir i Reisadalen med ulike driftsbygninger, boligbrakker og veganlegg. Alle brakkene ble brent under tilbaketrekkingen vinteren 1944/1945 og har blitt fylt igjen med masser i etterkrigstid. Boligbrakkene fremstår som svært like med inngang på langsida mot vei, flere har også bevarte rester etter ovn i hjørnet av tufta. Boligbrakkene fremstår som lave sementmurer og er i dag overgrodd av lyng og mose. Godt markert i terrenget.

Administrative funksjoner er konsentrert til den nordlige enden av leiren, hvor det finnes to større bygninger som skal ha fungert dels som kontorbygninger og messebygning. Det er også registrert en tuft som trolig har vært kjøkken eller sanitetsbygg grunnet sementgulv med drenering. I følge informantopplysninger var det også kino i leiren (kulturminne 34 på lokaliteten). Totalt er det fem brakker som skiller seg ut fra de øvrige grunnet størrelse, disse har kulturminnenummer 003, 004, 021, 033 g 035 på lokaliteten.

Brakkeleiren har i hovedsak benyttet eksisterende skogsveier med anlegging av veier på tvers av disse. Vegene er fremdeles i bruk i dag, med unntak av ett veistykke i vest som ikke lenger er i bruk men er tydelig definert gjennom grøfter. Leiren ble i hovedsak bygget av tvangsutskrevne nordmenn, det eksisterer også informantopplysninger om at det ble brukt russiske krigsfanger i bygningsarbeidet.

Alle tufter har blitt gjennomløst med metalldetektor i nyere tid, ifølge informantopplysninger skal vedkommende ha solgt gjenstander fra området. Flere av tuftene har dype hull etter detektoraktivitet.

Kom1942-014-001 Tuft

Gjenfylt brakketuft, muligens administrativ eller annen funksjon da tufta har hatt grunnmur av armert betong og fremstår som en kraftigere konstruksjon en boligbrakkene for øvrig. Tufta har blitt fylt igjen med grus i etterkrigstid, men fremstår som tydelig markert. Måler 8.5 x 13m.

Kom1942-014-002 Grop

Nedgravning/grop av uvisst funksjon. Rektangulær med mål på 1 x 1.5m. Mulig rester etter latrine.

Kom1942-014-003 Tuft

Tuft etter messebygning eller annen administrativ funksjon beliggende i nordlige del av brakkeleir. Tydelig markert med solid grunnmur i betong. Nordøst-sørvestorientering med kortvegg mot veg i øst. Fylt igjen i etterkrigstid, ifølge informantopplysninger ble det samlet mye søppel og skrot i tuftene før de ble fylt igjen. Måler 35 x 15m.

Kom1942-014-004 Tuft

Tuft etter messebygning eller annen administrativ funksjon beliggende i nordlige del av brakkeleir. Orientert nordvest-sørøst med inngang på langside mot veg i øst. Tydelig markert med grunnmur av betong. Fylt igjen i etterkrigstid og er i dag gjengrodd av bringebærkratt. Måler 30 x 15m.

Kom1942-014-005 Tuft

Brakketuft for mannskap. Orientert nordøst-sørvest med inngang i nord langs veg. Tydelig markert grunnmur, overgrodd av lyng og mose. Tydelig markert inngang i tuftas langside mot nord. Måler 16x8m.

Kom1942-014-006 Tuft

Brakketuft for mannskap. Måler 16x8m. Mindre markert en mange av de øvrige brakketuftene i området. Svakt synlige grunnmurer med inngang på langsiden mot veg i sørvest.

Kom1942-014-007 Tuft

Brakketuft for mannskap, orientert nordvest-sørøst med inngang mot veg i øst. Tydelig markerte grunnmurer som er overgrodd av lyng og mose med flere furutrær langs østlige side. Noe større enn øvrige brakketuffer i området med mål på 11x18m. Markert inngang i langside mot veg i øst/nordøst.

Kom1942-014-008 Tuft

Brakketuft for mannskap. Måler 15 x 9m med inngang i sørvest. Steinrøys nord for tufta (oval i formen med diameter på 1,5m av usikker funksjon). Tufta er noe overgrodd av bjørkekratt, ellers synlig markert med lyng- og moseovergrodd grunnmur.

Kom1942-014-009 Tuft

Brakketuft for mannskap. Måler 15x9m. Orientert øst-vest med åpning på langside i sør mot veg. Tydelig markert med betonggrunnmur. Har blitt fylt igjen i etterkrigstid med grus og utstrekninga på tufta er derfor markert gjennom gress som vegetasjon fremfor lyng.

Kom1942-014-010 Tuft.

Brakketuft for mannskap. Orientert øst-vest med åpning på langside på nordsiden mot veg. Synlig grunnmur i betong, tufta har blitt fylt igjen i etterkrigstid slik at den fremstår som en rektangulær forsenkning. Måler 15x9m.

Kom1942-014-011 Tuft

Brakketuft for mannskap. Måler 17x10m. Tydelig markert grunnmur, mye bjørke- og furukratt i selve tufta med relativt høy grunnvegetasjon. Inngang i øst på langside mot veg.

Kom1942-014-012 Tuft

Brakketuft for mannskap. Orientert nordvest-sørøst med mål på 15x9m og inngang i sørvest mot veg. Tydelig markert med noe bjørkekratt i tufta. Grunnmurene er overgrodd av lyng og mose.

Kom1942-014-013 Nedgravning

Irregulær nedgravning av uvisst funksjon. Muligens grustak for å fylle igjen nærliggende tufter i etterkrigstid.

Kom1942-014-014 Tuft

Brakketuft for mannskap, måler 15x9m. Orientert øst-vest med inngang i nord mot veg. Tydelig markert, med en noe ujevn – muligens rasert – vegg i sør.

Kom1942-014-015 Tuft

Brakketuft for menneskap, måler 15x9m. Orientert øst-vest med åpning mot veg i sør. Noe furuskog og bjørkekratt i selve tufta, grunnmuren tydelig markert, men overvokst av lyng og mose.

Kom1942-014-016 Tuft

Brakketuft for menneskap, fremstår som større enn mange av de andre tuftene på lokaliteten med mål på 22x14m. Nedfallstrær og mye vegetasjon i tufta, men markerte grunnmurer som er overgrodd av lyng og mose.

Kom1942-014-017 Tuft

Brakketuft for menneskap, måler 19x12m. Tydelig markert. Orientert nordvest-sørøst med inngang i sørvest mot veg. Tydelig markert med en del yngre furu samt bjørkekratt i selve tufta.

Kom1942-018 Tuft

Brakketuft for menneskap, måler 12x8m og er en av de minste tuftene på lokaliteten. Har trolig vært noe nedgravd i terrenget og fylt igjen i etterkrigstid slik at grunnen fremstår som ujevn i selve tufta. Tydelig markerte grunnmurer. Orienter nord-sør med inngang mot vest og veg.

Kom 1942-019 Tuft

Brakketuft for mannskap. Tydelig markerte grunnmurer med mye vegetasjon og kratt i selve tufta. Grunnmuren er overvokst av lyng og mose. Orientert nord-sør med inngang i vest mot veg. Sammen med kulturminnennummer 018 på lokaliteten er dette en av de mindre tuftene som ble registrert med mål på 12x8m.

Kom 1942-020 Tuft

Brakketuft for mannskap med mål på 15x9m. Orientert nord-sør med inngang mot veg i øst. Svakere markert enn øvrige tufter på lokaliteten, men definerbare grunnmurer. En del krattvegetasjon i selve tufta. Måler 15x9m.

Kom 1942-014-021 Tuft

Større tuft, muligens sanitetsbygning eller kjøkken da halve tufta har betonggulv med drenering og avløp. Tufta har i senere tid blitt benyttet som fyllplass og det ligger mye kratt og søppel i tufta, noe som gjør det vanskelig å se opprinnelig utforming og detaljer. Sørlige halvdel ser ut til å ha hatt tregulv, mens den nordlige halvdel har hatt betonggulv. Orientert nord-sør uten tydelig inngang. Måler 25x15m.

Kom1942-014-022 Tuft

Brakketuft for mannskap. Orientert nord-sør med inngang i øst mot veg. Noe gjengrodd og mindre tydelig markert enn øvrige tufter på lokaliteten. Måler 14x8m.

Kom1942-023

Tuft

Særdeles tydelig markert og godt bevart tuft etter brakke for mannskap. Inngang i nord mot veg. Måler 15x9m.

Kom 1942-014-024

Tuft

Brakketuft for mannskap. Tydelig markert med en del furu langs grunnmur. Måler 15x9m med inngang i sør mot veg.

Kom 1942-014-025 Tuft

Brakketuft for mannskap, tydelig markert, men noe skader på tufta grunnet grusuttak i nordlige kant samt bygging av ildsted tett inntil, begge i moderne tid. Måler 17x12m, orientert øst-vest med inngang i nord mot veg.

Kom1942-026

Nedgravning

Irregulær nedgravning med dybde mellom 0.5 og 0.7m. Måler om lag 10 x 15m, ujevn i formen og usikker funksjon. Mulig spor etter lagergrøp, men kan også stamme fra nyere tids aktivitet.

Kom1942-014-027

Tuft

Større tuft med mål 27 x 17m. Muligens administrativ funksjon, eventuelt mannskapsbrakke av større type enn øvrige brakker på lokaliteten. Trolig gjenfylt i etterkrigstid da underlaget i tufta er svært ujevnt og til dels høyere enn grunnmuren. Mye bjørkekratt og grunnvegetasjon i selve tufta.

Kom1942-014-028

Tuft

Tuft av den minste typen som har blitt funnet på lokaliteten med mål på 12x8m. Ligger rett ved større tuft (nummer 027). Tydelig markert med etterkrigsfuru i selve grunnmuren. Ingen identifiserbar inngang.

Kom 1942-014-029 Nedgravning/grop

Irregulær nedgravning med diameter på 15m og maks dybde på 1.5m. Uviss funksjon og usikker på om tilknyttet etterkrigsaktivitet (grustak) eller opprinnelig funksjon som lagergrop tilknyttet brakkeleiren.

Kom1942-014-030 Tuft

Brakketuft for mannskap. Måler 15x9m, orientert nord-sør med inngang i øst mot veg. Noe utydelig markert med flere store furu i og langs grunnmuren på tufta.

Kom1942-014-031 Tuft

Brakketuft for mannskap. Måler 15x9m, orientert nord-sør med inngang i øst mot veg. Tydelig markert med flere, større furutrær i selve tufta og langs grunnmuren.

Kom1942-014-032 Tuft

Brakketuft for mannskap, måler 15x9m, orientert nord-sør med inngang i øst mot veg. Tilnæringsvis identisk med kulturminnennummer 31 på lokaliteten. Spor etter ovn/pipe i sørvestlige hjørne av tufta.

Kom 1942-014-033 Tuft

Større tuft som ligger langs veg som ikke lenger er i bruk (se kulturminnenr. 34 på lokaliteten). Mulig administrativ funksjon eller større mannskapsbrakke. Måler 40x22m, orientert nord-sør.

Kom1942-014-034 Veganlegg

Veganlegg som, i motsetning til leirens øvrige veier, har gått ut av bruk i moderne tid. Fremstår som godt synlig med hardpakket overflate som forhindrer vegetasjon og grøfting på begge sider av veien. Går som en ytre veg langs leirens østside, muligens vært tilknyttet en planlagt utvidelse av brakkeleiren som ikke har blitt gjennomført da det kun er lokalisert en tuft i tilknytning til leiren. Veien er om lag 500m lang og har en gjennomsnittsbredde på 4m.

Kom1942-014-035 Tuft

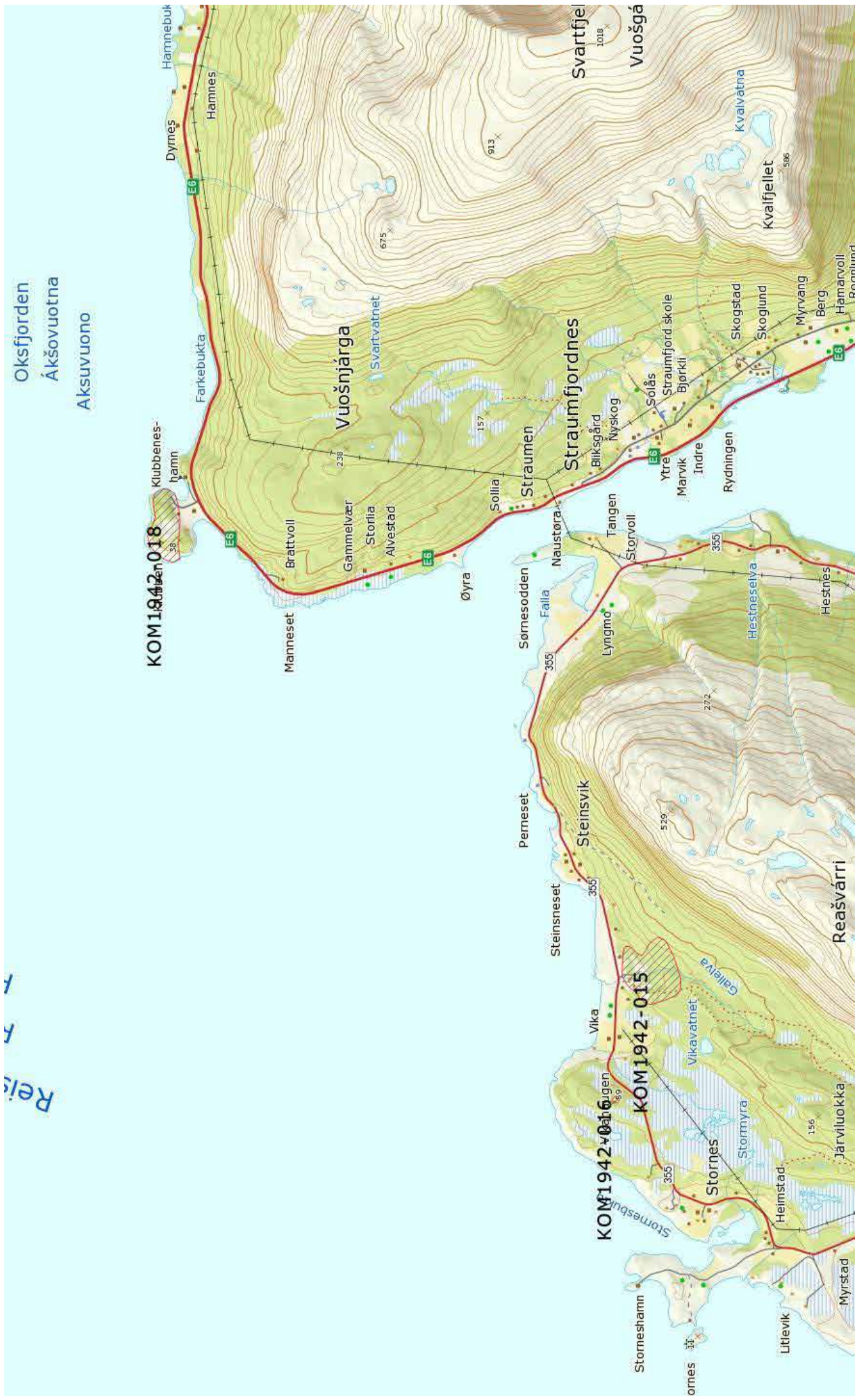
Tuft beliggende mellom brakkeleiren og fylkesveg. Ifølge informantkilder skal dette ha vært kinoen i leiren, men dette er ikke bekreftet fra øvrige kilder. Tufta er tydelig markert, men mye bjørkekratt i selve tufta. Orienteret nordvest-sørøst uten synlig inngang. Måler 32x18m.

Oksfjorden
Ákšovuotna
Aksuvuono

Reis

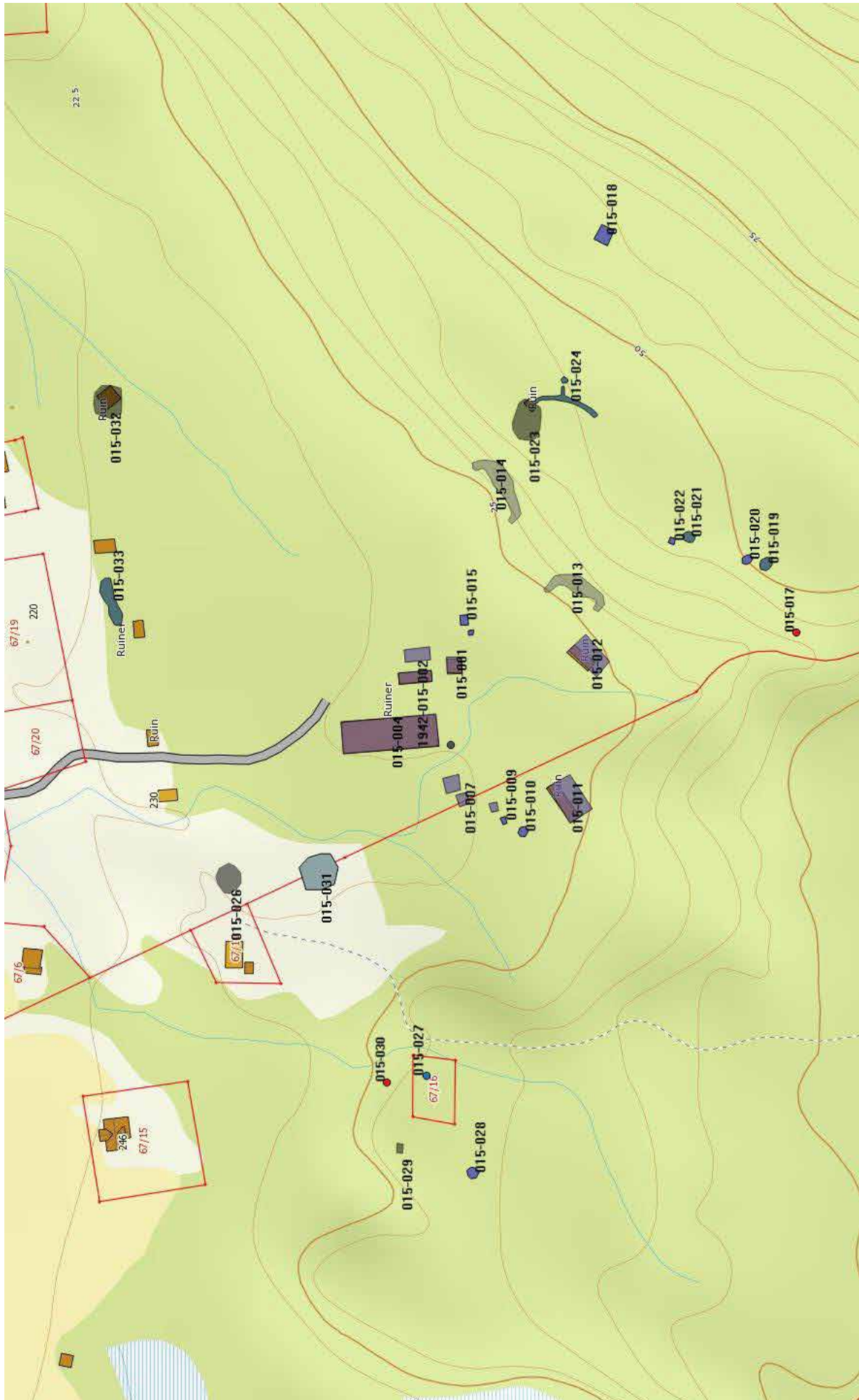
KOM1942-018

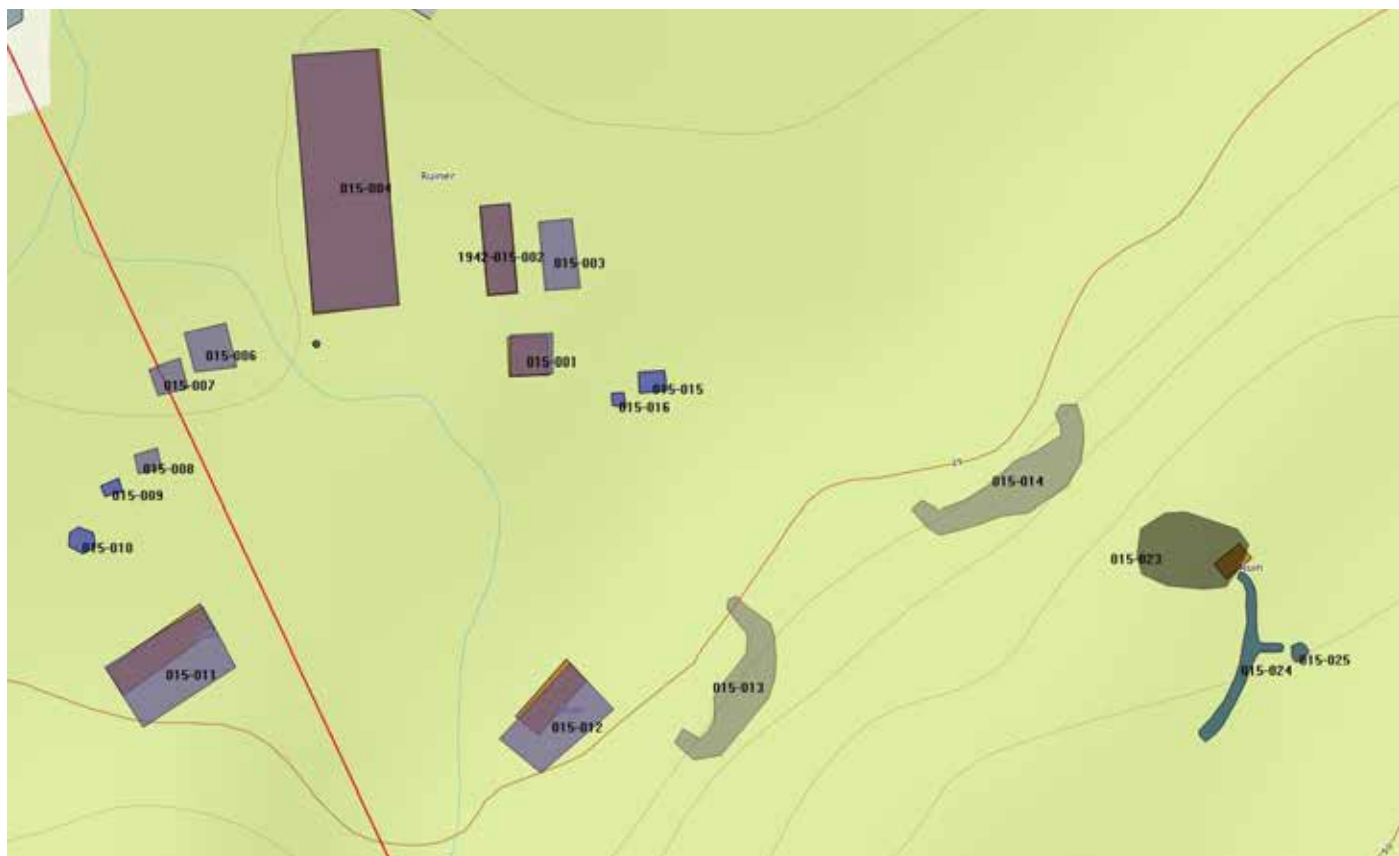
KOM1942-016
KOM1942-015

Svartfjel
Vuošgå

Reašvárri

Tufter, fjellanlegg og kommandobunker, Fallvika Kystfort

Kom1942-015-001 Tuft

Tuft etter offiserskontor/administrasjonsbygning. Grunnmur av betong som måler 9x7m, orientert øst-vest. Bygningen som stod her ble flyttet fra Buktevoll i indre Storvik, etter krigen ble samme bygning flyttet til Straumfjord.

Kom1942-015-002 Tuft

Nedgravd tuft fra jordkjeller/matlager med vegger i betong. Det er kastet opp jord langs veggene på tufta som har en dybde på om lag 1m. Noe bjørkekratt i selve tufta. Tufta er utformet som en lang, smal bygning med mål på 16m x 5,5m. Orientert nord-sør med inngang på sørlig kortvegg og vindu i nordlig kortvegg.

Kom1942-015-003 Tuft

Tuft av uvisst funksjon etter rektangulær bygning. Fullstendig overgrodd av bjørkekratt i selve tufta. Fremstår som nedgravning, muligens har tufta blitt fylt igjen i etterkrigstid da grunnen i selve tufta fremstår som svært ujevn. Muligens opprinnelig også dette en jordkjeller/matlager opprinnelig.

Kom1942-015-004 Tuft

Messebygning med mål på 45m x 15m. Sørlige del har vært kjøkken med betonggulv og avløp, selve messehallen har vært plassert i den nordlige delen av bygningen. Betongmurene er svakt synlige, men tufta i seg selv er tydelig markert grunnet vegetasjonsendringer. Har blitt fylt igjen med grus i etterkrigstid. En del bjørkekratt i selve tufta.

Kom1942-015-005 Brønn

Brønn beliggende ved siden av kjøkken i tuft nummer 4. Fremstår i dag som et hull i bakken rett ved bekk som renner på baksiden og vest for messebygningen. Diameter på 0.8m, men har trolig vært større enn dette med overbygg.

Kom1942-015-006 Tuft

Tuft etter hestestall. Betongmur med en høyde på 0.3m og inngang på langsiden i sør. Tufta er omgitt av kraftige oldertrær og grunnvegetasjonen består av gress. Det er gravd grøfter for drenering rundt selve tufta. Måler 8m x 7m.

Kom1942-015-007 Tuft

Mulig tuft etter høylae eller tilsvarende, beliggende tett inntil hestestall. Fremstår som rektangulær nedgravning uten definerbar grunnmur. Mulig gjenfylt i etterkrigstid med gress som grunnvegetasjon. Måler 6m x 5m.

Kom1942-015-008 Tuft

Tuft etter drivstofflager, bestående av tre oppmurte steinvegger med åpen langside mot nord. Nedgravd i bakkeskråning slik at de tre veggene er dekket med jord. I tufta ligger det fremdeles tre fat for drivstoff. Måler 4m x 3m og har en høyde i bakkant på om lag 1.4m.

Kom1942-015-009 Nedgravning/grop

Rektangulær nedgravning, muligens restene etter lagergrop som har blitt fylt igjen. Ligger i svak skråning ved siden av drivstofflager 008. Dybde på 0.5-0.8m, ujevnt underlag i selve gropa. Måler 4m x 2.5m.

Kom1942-015-010 Nedgravning/grop

Rund nedgravning på topp av lav bakkekant. Uviss funksjon, muligens lagergrop. Dybde på 0.9m med diameter på 5m.

Kom1942-015-011 Tuft

Tuft etter sanitetsbrakke med mål 20x12m. Mye bjørkekratt i selve tufta som for øvrig er godt bevart med restene etter varmtvannstanker og vaskeservanter i betong i nordvestlige hjørne. Tydelige grunnmurer i betong og rester av betonggulv, men vanskelig å se grunnet tett bjørkekratt. Inngang på østvendt kortside.

Kom1942-015-012 Tuft

Tuft etter mannskapsbrakke, muligens også med administrative funksjoner. Svært gjengrodd av bjørkekratt. Måler 20x11m med synlige betongmurer og trapp ved tuftas nordøstvendt kortside.

Kom1942-015-013 Hule/fjellanlegg

Fjellanlegg for beskyttelse av mannskap og oppbevaring av ammunisjon tilknyttet mannskapsbrakke 012 på lokaliteten. Svært godt bevart med to innganger. Begge inngangene går rett inn i fjellet i om lag fem meter før de svinger 90 grader. Hula er om lag 30m lang. En del overflatevann ved den sørlige inngangen.

Kom1942-015-014 Hule/fjellanlegg

Fjellanlegg i samme berg som fjellanlegg 013 på lokaliteten ligger i. Begge fjellanleggene har en nordøst-sørvest orientering. Mens nummer 013 har vært tilknyttet mannskapsbrakken, har fjellanlegg nummer 014 vært tilknyttet kommandobunkersen gjennom en separat inngang fra undersiden som når har rast igjen. I tillegg har fjellanlegget blitt benyttet til oppbevaring av ammunisjon og beskyttelse av mannskap ved eventuelle luftangrep. Fjellanlegget har to innganger som begge går rett inn i fjellet i 5 meter før de svinger 90 grader. Midt i fjellanlegget, som totalt har en lengde på om lag 35m har det vært blitt sprengt inn en gang med trapp til kommandobunkersen over. Kommandobunkersen ble sprengt ved tilbaketrekkningen i 1944/1945 og da ble også denne inngangen ødelagt.

Kom1942-015-015 Grop/nedgravning

Rektangulær grop av uviss funksjon som måler 5x3m. Muligens rester etter latrine.

Kom1942-015-016 Grop/nedgravning

Rektangulær grop av uviss funksjon som måler 3x2m. Muligens rester etter latrine.

Kom1942-015-017 Løsfunn- ammunisjonskasse

Ammunisjonskasse liggende i skråning. Av aluminium med naglebesatte sider og måler 0.8x0.4m.

Kom 1942-015-018 Grop/nedgravning

Grop/nedgravning i myrlendt terreng ovenfor kommandobunkers. Muligens en form for vannreservoar. Kvadratisk med mål på 8m x 8m, fylt med vann, derav uviss dybde. Fra nedgravningen er det gravd en grøft som leder i retning kommandobunkersen.

Kom1942-015-019 Skytterstilling

Skytterstilling (luftvern, 5kwk) på bakkekant med utsikt over forlegning på slette under bakkekanten og fjorden for øvrig. Rund i formen med dybde på 1.3m og diameter på 6m. Rester av lavette i tre og jern ligger fortsatt i stillingen, men har blitt flyttet på.

Kom1942-015-020 Lagergrop

Lagergrop for ammunisjon, eventuelt dekningsrom for mannskap rett ved luftvernstilling 019. Oval nedgravning i bakkekant rett nord for luftvernstillinga. Dybde på 1m som måler 6x4m.

Kom1942-015-021 Skytterstilling

Skytterstilling (luftvern, 5kwk) av samme type som nummer 019 på lokaliteten. 1.5m dyp og diameter på 6,5m. Gjengrodd av bjørkekratt, ikke spor etter lavette i stillingen.

Kom1942-015-022 Lagergrop

Lagergrop for ammunisjon, eventuelt dekningsrom for mannskap rett nord for luftvernstilling nummer 021 på lokaliteten. Gravd inn i bakkekant med dybde på 1.8m og mål på 6x4,5m.

Kom1942-015-023 Kommandobunkers

Kommandobunkers/Leitstand som har blitt sprengt i forbindelse med tilbaketrekkingen i 1944/1945. Uviss hvilken type Leitstand dette har vært opprinnelig da den er svært ødelagt. Selve bunkeren fremstår som et dypt krater og betongblokker ligger i selve bunkersen og i områdene rundt etter sprengningen. På en av blokkene sees fremdeles restene av et påmalt jernkors i rødt. Opprinnelig veggtykkelse av armert betong på 1m.

Kom1942-015-024 Løpegrav

Løpegrav som går fra kommandobunkers og i retning vest og luftvernstillingene 019, 021 og 025 på lokaliteten. Til dels godt bevart med en bredde på 1m og dybde på 0.8m.

Kom1942-015-025 Skytterstilling

Skytterstilling – nærforsvarsstilling liggende tett ved kommandobunkers (kulturminnenummer 023 på lokaliteten). Rundoval nedgravning med diameter på 6m, dybde på 0.7m.

Kom1942-015-026 Dekningsrom

Større dekningsrom, muligens også benyttet som lager. Fremstår som oval nedgravning med oppkastede jord- og steinvoller rundt. Svært gjengrodd av krattskog, så det er vanskelig å få et ordentlig inntrykk av kulturminnet. Vollene har en høyde mellom 1.6 og 2m og en bredde på om lag 3m. Ingen tydelige innganger. Måler 16x12m.

Kom1942-015-027 Ringstående

Ringstående av typen Rs65a. Har blitt sprengt i etterkrigstid, men opprinnelig form er tydelig. Noe bølgeblikk i selve stillingen.

Kom1942-015-028 Skytterstilling

Nærforsvarsstilling, skytterstilling for en person med maskingevær. Fremstår som rund nedgravning med dybde på om lag 1m og diameter på 1.3m. Godt bevart.

Kom1942-015-029 Skytterstilling

Svært ødelagt og gjengrodd skytterstilling, trolig for maskingeværstillinger/flankebeskyttelse for kystfort. En god del løsmasser og bølgeblikk i selve stillingen. Inngang i sør med rester etter kommunikasjon. Tørrmurt inngang som er bevart. Dybde på stillinga: 1.5-2m. Måler for øvrig 9x6m, har opprinnelig vært rektangulær i formen.

Kom1942-015-030 Løsfunn, lavette

Lavette av metall, trolig fra ringstående over, står lent mot ei bjørk i bakkekanten under luftvernstillingen.

Kom1942-015-031 Dekningsrom

Dekningsrom, muligens lagerrop av samme type som nummer 026 på lokaliteten med oppkastede stein- og jordvoller med en høyde på om lag 2m rundt. Rundoval i formen og svært gjengrodd av bjørkeskog. Inngang i vest. Diameter på 16m.

Kom1942-015-032 Dekningsrom

Dekningsrom, muligens lager, bestående av 2m brede og opptil 3m høye steinvoller av tørrmurt stein. Svært gjengrodd av krattskog. Måler 17 x 15m. Inngang i sør. En god del stein har rast både inn i tufta og utenfor tufta, men foruten krattskogen er tufta godt bevart.

Kom1942-015-033 Skytterstilling

Skytterstilling for nærforsvar av forlegningen på kystfortet. Består av en bred jordvoll mot sjøsiden med en høyde på 1.3m. Inngang via løpegrav i sør. Måler 16m innvending, orientert øst-vest med utsyn over stranda i nordlig retning.

Kom1942-016 HARJA

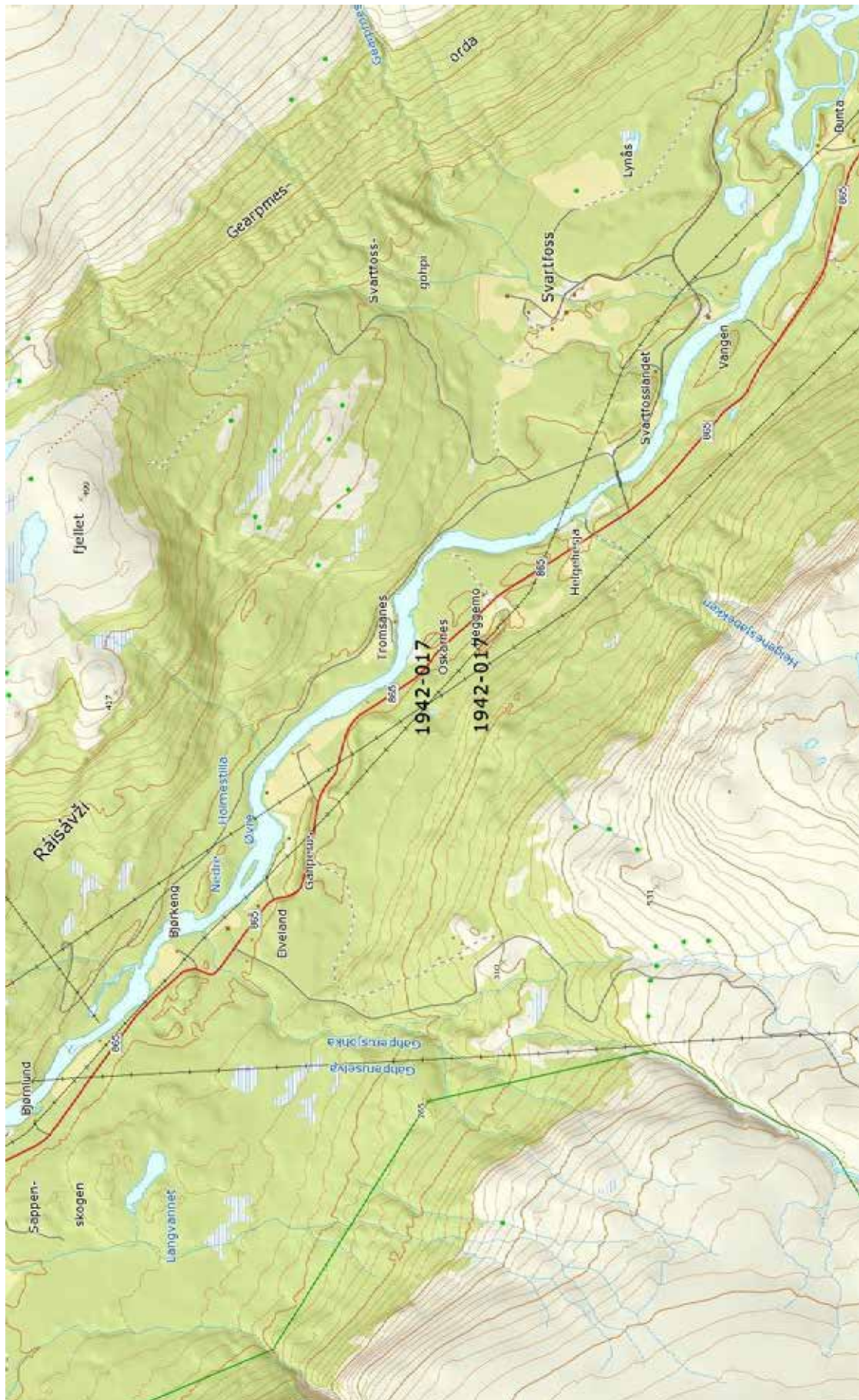
Skytterstilling – flankebeskyttelse for kystfort.

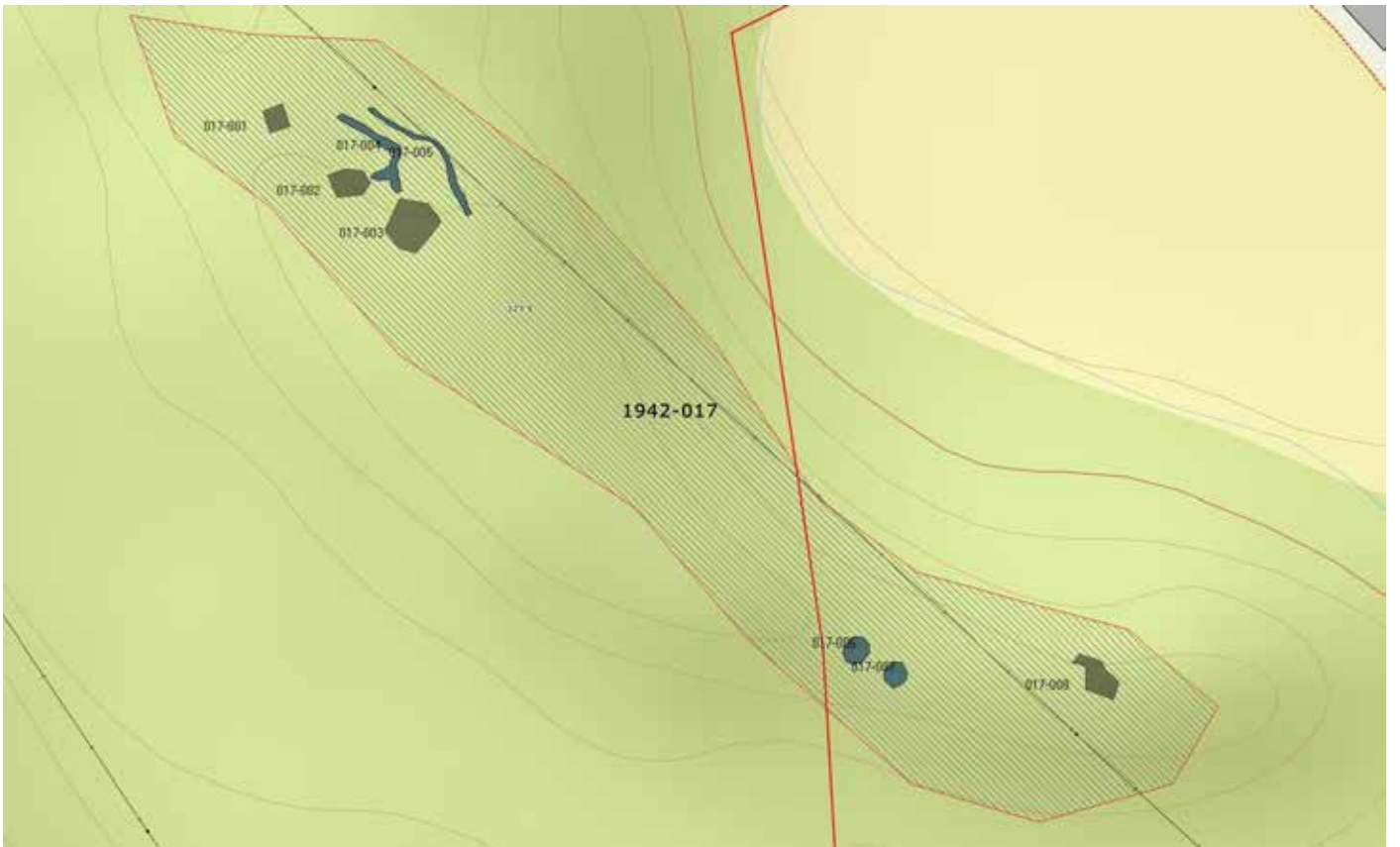

Kom1942-016-001 Skytterstilling

Delvis sprengt ned i eksisterende berg og oppmurt ved hjelp av steinvoller. Skytterstilling med utsikt over havet i nord og øst. Om lag 2m dyp, svært gjengrodd av bjørkekratt, dermed vanskelig å fotografere skikkelig. Er om lag 15m lang og 3m bred. Se oversiktskart for Fallvika, Harja og Klubbenes for lokalisering.

Stilling som ifølge informantopplysninger ble anlagt i november 1944 i påvente av angrep østfra. I tillegg til dekningsrom, løpeganger og skytterstillinger, er det mange groper i området som muligens stammer fra minelegging. Disse ble ikke individuelt registrert. Grunnet tekniske problemer med kamera, ble lagergrupene på nordsiden av riksvegen ikke avfotografert, men er kartfestet og beskrevet.

Kom1942-017-001 Dekningsrom

Dekningsrom gravd inn i bakkekant med åpning mot nordvest. Fremstår som rektangulær nedgravning med mål på 3x5m og en dybde på 2m. I tufta ligger rester etter bølgeblikk. Dekningsrom av typen Feldmassige Anlage.

Kom1942-017-002 Dekningsrom

Dekningsrom gravd inn i bakkekant. Oval i formen med mål på 5.5 x 6.5m og en dybde på 2m. Dekningsrom av typen Feldmassige Anlage.

Kom1942-017-003 Dekningsrom

Dekningsrom gravd inn i bakkekant. Rektangulær i formen med mål på 8x7m. Dybde på 2m. Dekningsrom av typen Feldmassige Anlage

Kom1942-017-004 Løpegrav

Løpegrav som går mellom dekningsrommene (kulturminne 001, 002 og 003 på lokaliteten). Ligger bak en høy steinvoll (kulturminne 005 på lokaliteten). Tydelig markert, men trolig ikke opprinnelig dybde da den er om lag 0.6m dyp i dag. Bredde på 0.5m.

Kom1942-017-005 Steinvoll

Steinvoll/skytterstilling langs bakkekant. Trolig beskyttelse for maskingevær/nærforsvar for å dekke sletta under bakkekanten hvor dekningsrom og stillinger er anlagt. Måler om lag 30m og er mellom 1 og 1.5m høy. Brekke på 1-2m.

Kom1942-017-006 Skytterstilling

Skytterstilling hvor betonglavetten for montering av kwk5 fremdeles står i stillingen. Selve stillingen er rund i formen med en diameter på 5m og dybde på 0.8m. Rundt stillingen ligger det fremdeles betong fra konstruksjon av lavette.

Kom1942-017-007 Skytterstilling

Skytterstilling, identisk med nummer 006 på lokaliteten, med unntak av lavette i betong. Måler 5m i diameter og en dybde på 0.8m.

Kom1942-017-008 Dekningsrom

Dekningsrom, nedgravd i bakkekant med mål på 8x6m og dybde på 1,5m. Løpegrav fra inngangen til dekningsrommet.

Kom1942-017-009 Lagergrop

Lagergrop, nedgravd i bakken med inngang i sør. Måler 8x6m, rektangulær i formen med en dybde på 1.6m. Fylt igjen med moderne søppel. Ikke fotografert grunnet tekniske problemer med kamera.

Kom1942-017-010 Lagergrop

Oval lagergrop, nedgravd i bakken med inngang i vest. Måler 5x7m med en dybde på 1m. Ikke fotografert grunnet tekniske problemer med kamera.

Kom1942-017-011 Lagergrop

Rektangulær lagergrop, måler 4x7m med inngang i nord. Dybde på 1.4m. Ikke fotografert grunnet tekniske problemer med kamera.

KOM1942-018 KLUBBENES

Kanonstilling og nærforsvar på halvøya Klubbenes. Anlagt som støttepunkt for kystfortet i Fallvik.

Kom1942-018-001 Dekningsrom med løpegrav

Dekningsrom med løpegrav. Dekningsrommet er godt bevart og er delvis sprengt ned i grunnen og består delvis av naturlig berg (i vest) og vegg av tørrmurt stein (i øst). Den oppmurte vegg er bygget av flate helle-re og er godt bevart. Innvendig dybde på 2m. Om lag 30m fra sør går det en løpegang som leder til dekningsrommet. Bevart dybde på løpegangen er 0.6m.

Kom1942-018-002 Grop

Rektangulær nedgravning med uviss funksjon, måler 1.5x2m og dybde på 0.4m. Tydelig markert.

Kom1942-018-003 Løpegrav/skyttergrav

0.7m bred og 0.8m til 1m dyp skyttergrav som går i halvbue fra nord mot sør i den nordøstlige enden av Klubbenes.

Kom1942-018-004 Dekningsrom

Oval nedgravning som måler 4x6m, trolig dekningsrom. Dybde på 0.7m. En god del bjørkekratt og vegetasjon i selve nedgravningen.

Kom1942-018-005 Dekningsrom

Rektangulært dekningsrom inntil bergvegg i vest. Er sprengt/gravd ned i grunnen med en maks dybde på 2m. Måler 6x3m.

Kom1942-018-006 Skytterstilling

Skytterstilling på sørøstlig spiss av Klubbenes. Består av løpegrav som ender i en rektangulær stilling som er gravd ned i grunnen. Selve stillingen måler 2x3m og har en dybde på 1m. Løpegraven er 0.5m bred og 0.6m dyp med en lengde på 20m.

Kom1942-018-007 Skytterstilling

To skytterstillinger i enden av løpegrav med to armer. Løpegraven måler totalt 30m og stillingene, sammen med nummer 006 på lokaliteten, danner en rekke av tre skytterstillinger mot sør og kaianlegget på fastlands-siden. Skytterstillingene har en diameter på 1.5m og er runde i formen. Den ene av disse har oppmurte steinvoller, mens den andre er gravd ned i grunnen. Dybde på 0.8m.

Kom1942-018-008 Skytterstilling

Enkeltliggende skytterstilling uten løpegrav, men plassert på rekke med stillinger nummer 6 og 7 på lokaliteten. Noe gjengrodd av lyng og bjørkekratt. Diameter på 1.4m og dybde på 0.9m.

Kom1942-018-009 Skytterstilling

Vest for stilling nummer 008 på lokaliteten ligger den femte av skytterstillingene som er organisert på rekke med utsyn mot kaianlegg og fastlandssiden. Oval nedgravning med en god del einekratt i selve stillingen. Måler 1m x 1.6m og dybde på 0.7m.

Kom1942-018-010 Dekningsrom og løpegrav

Særdeles godt bevart dekningsrom med vegger av tørrmurte steinheller. Måler 4x3m med 1m brede vegger og en dybde på 1.8m. Døråpning i sørvestre hjørne og steinheller som er murt opp som benker langs veggene. Lyng og mosevekst på veggene, samt en del større bjørk tett inntil tufta.

Kom1942-018-011 Skytterstilling og løpegrav

40m lang skytterstilling som munner ut i to skytterstillinger. Skytterstillingen i øst består av en 1m dyp nedgravning med hellebelagte vegger og diameter på 1m. Herfra går løpegraven i nordvestlig retning før den svinger sørvestover og ender i en ytterligere skytterstilling. Denne er rund i formen med en diameter på 1.8m. Begge skyttestillinger har utsyn mot fastlandssiden og bebyggelsen på Klubbenes, selv om området i dag er gjengrodd av bjørkeskog fra etterkrigstid.

Kom1942-018-012 Dekningsrom

Dekningsrom med dybde på 2m. Rektangulær i formen med mål på 4x7m. Mye bjørkekratt rundt og i tufta. Er tilknyttet skytterstillinger og løpegrav registrert som kulturminnenummer 11 på lokaliteten.

Kom1942-018-013 Dekningsrom

Rektangulær nedgravning med inngang i sørøst. Måler 5x7m og har en dybde på 2m.

Kom1942-018-014 Skytterstilling

Skytterstilling med tak av buet bølgeblikk. Rektangulær nedgravning som måler 2x2m, taket skjuler mesteparten av stillingen så vanskelig å bedømme dybde, og det ser ut som stillingen har blitt fylt igjen i moderne tid. Utsyn mot nordøst og Oksfjord.

Kom1942-018-015 Dekningsrom

Dekningsrom inntil bergvegg. Fremstår som rektangulær nedgraving med en dybde mellom 1.8 og 1.5m. Ingen tydelige innganger. Mye bjørkeskog og bjørkekratt i og rundt tufta. Måler 7x3m.

Kom1942-018-016 Skytterstilling/dekningsrom

Skytterstilling, mulig dekningsrom beliggende med utsyn Over Oksfjorden og Reisafjorden i nord. Tørrmurte steinvegger bestående av flate hellere i nord, øst og vest. Inngang i sør. Dybde på 2m og oval i formen med mål på 6x4m.

Kom1942-018-017 Kanonstilling

Delvis rasert kanonstilling med restene etter lavette i betong bevart. Rund i formen med diameter på 12m. Har opprinnelig hatt oppmurte steinvoller rundt, men disse har i stor grad rast inn i stillingen som ser ut til å ha blitt sprengt i etterkrigstid. Fra kanonstillingen går det en 2m bred og 1.5m dyp løpegrav til kommandobunkeren (kulturminne 018 på lokaliteten).

Kom1942-018-018 Kommandobunker

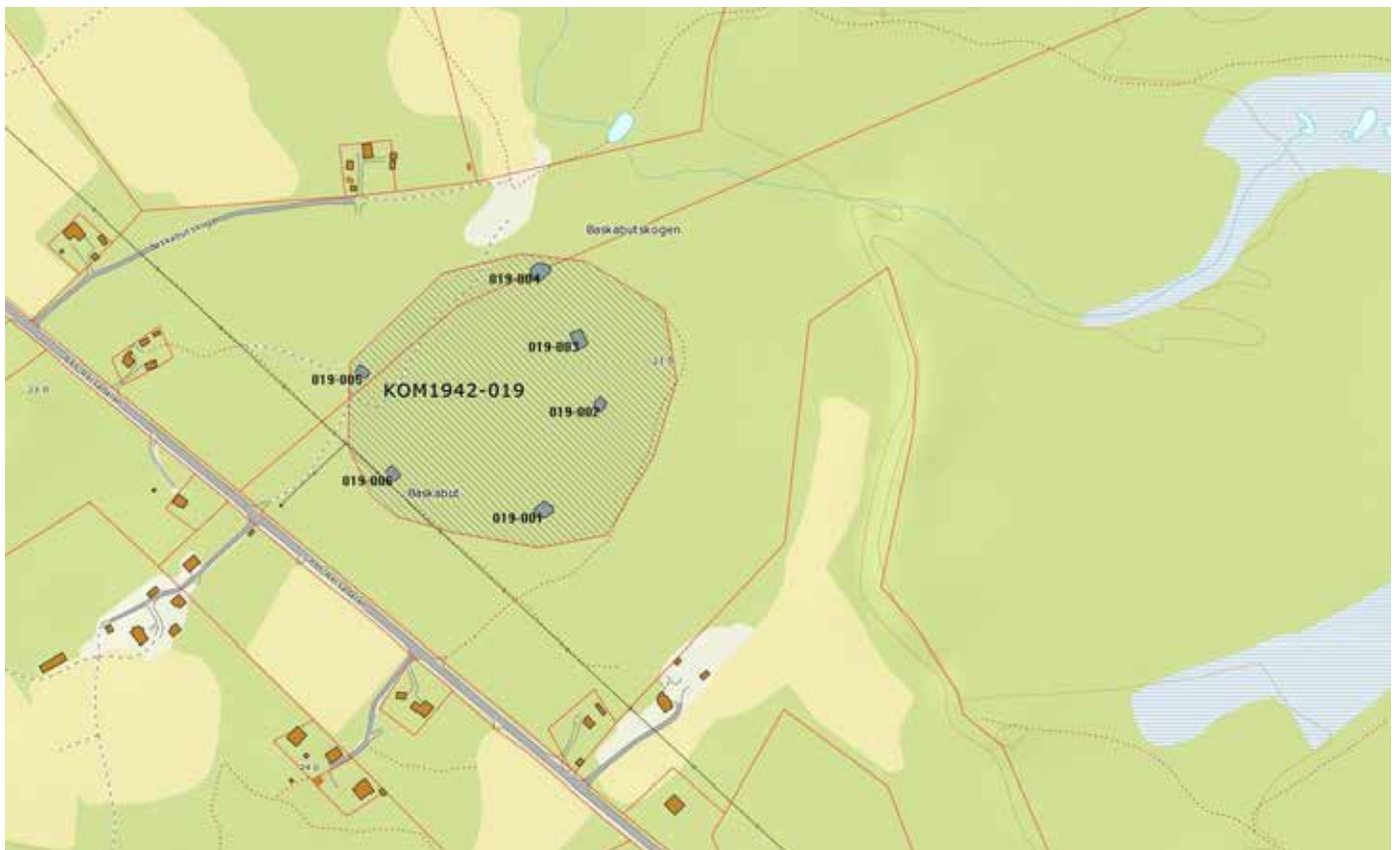
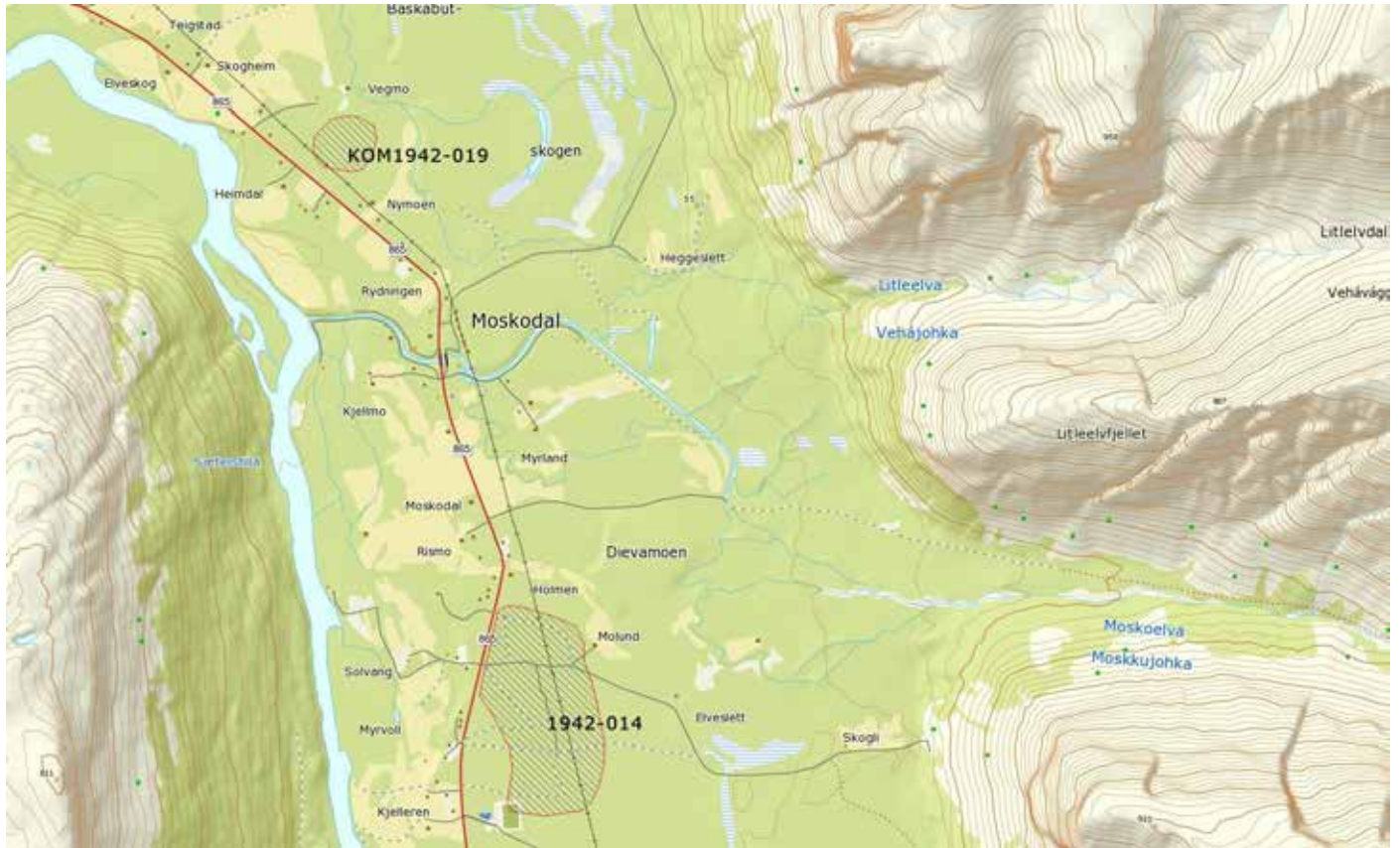

Kommandobunker for kanonstilling og øvrige stillinger på Klubbenes. Fremstår i dag som en 1m tykk betongblokk med løpegrav til kanonstillingen. Selve bunkeren er fylt igjen, muligens også sprengt under tilbaketrekkinga i 1944/1946. Per dags dato er det ikke mulig å ta seg inn i bunkeren.

Kom1942-018-019

Dekningsrom inntil bergvegg i sør med tørrmurte steinvegger. Måler 5x8m og er om lag 2m dyp. Ikke fotografert grunnet tomt for batteri på kamera.

KOM1942-019 BASKABUT
Område med seks store lagergroper, trolig ammunisjonslager.

Kom1942-019-001 Lagergrop

Lagergrop, rektangulær i formen med mål på 16m x 13m. Gravd ned i grunnen med dybde mellom 1.5 og 2m. Jordvoller rundt og inngang som er bred nok til å rygge inn i tufta med en liten lastebil. Moderne søppel i selve tufta.

KOM1942-019-002 Lagergrop

Rektangulær lagergrop, gravd ned i bakken med stein og jordvoller rundt. Inngang i nordvestre hjørne. Måler 15x20m og har en dybde på 1.5m. Mye bjørkekratt rundt selve tufta.

Kom1942-019-003 Lagergrop

Rektangulær lagergrop. Dybde på 2m og inngang i nord. Gravd ned i bakken med oppkastede jordvoller rundt. En del furu og bjørkeskog i og rundt tufta. Måler 12 x 17m.

Kom1942-019-004 Lagergrop

Rektangulær lagergrop som måler 18x14m med inngang i nordøst. Noe ødelagt inngang av moderne aktivitet og bruk av tufta som fylling.

Kom1942-019-005 Lagergrop

Rektangulær lagergrop med mål 13x16m. Gravd ned i bakken med oppkastede jordvoller rundt. Inngang i vest. Mye furutrær i vollen rundt tufta.

KOM1942-019-006 Lagergrop

Rektangulær lagergrop som er gravd ned i bakken med oppkastede jordvoller rundt. Ligger rett ved kraftledning og har nedfallstrær i, og over tufta. Måler 17x12m med inngang i nordvest.